

Marjut Herranen

VUOROVAIKUTUS LÄHISUHTEIDEN KONFLIKTEISSA

KORONAROKOTEKESKUSTELUSTA SYNTYNEET KONFLIKTIT

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta

Pro gradu -tutkielma

Maaliskuu 2023

TIIVISTELMÄ

Marjut Herranen: Vuorovaikutus lähisuhteiden konflikteissa
Pro gradu -tutkielma
Tampereen yliopisto
Viestinnän maisteriohjelma
Maaliskuu 2023

Koronarokotteisiin liittyvä keskustelu nähdään vahvasti polarisoituneena rokotevastaisten ja rokotemyönteisten näkökulmien välillä. Rokotteita koskevat näkökannat vaihtelevat myös perheenjäsenten ja ystävien kesken synnyttäen konflikteja, jotka ikävimmillään ovat johtaneet vuorovaikutussuhteiden katkeamiseen.

Aiheen tutkiminen vuorovaikutuksen ja viestinnän näkökulmasta on tärkeää, koska niin polarisoituminen, konfliktit kuin vuorovaikutuskin liittyvät vahvasti toisiinsa. Polarisoituminen luo edellytyksiä konflikteille ja vuorovaikutus voi kiihdyttää polarisaatiota. Lisäksi vuorovaikutus voi olla konfliktin alkusyy, mutta sen avulla konfliktia pyritään myös hallitsemaan. Vuorovaikutuksessa kyse on myös vaikuttamisesta toiseen osapuoleen, jolloin on kiinnostavaa tutkia, kuinka osapuolet pyrkivät vaikuttamaan toistensa käsityksiin.

Tässä pro gradu -tutkielmassa tarkastellaan, miten vuorovaikutuksessa ilmenneet konfliktit koetaan läheisissä ihmissuhteissa koronarokotteista keskusteltaessa. Tutkielman aineisto koostui 12 teema-haastattelusta, jotka toteutettiin kesäkuun ja elokuun välisenä aikana vuonna 2022. Haastateltavien ikäjakauma oli varsin laaja, 21–71 vuotta, ja he edustivat sekä rokotemyönteisiä että rokotekielteisiä näkökantoja. Haastatteluaineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin menetelmin.

Osapuolten vuorovaikutukseen liittyi useita ristiriitoja, jotka tekivät konfliktin ratkaisemisesta läheisten välillä haastavaa. Haastateltavat pyrkivät ratkaisemaan konflikteja kilpailemalla argumenteilla, mutta suurimmaksi osaksi aiheesta ei koettu voivan puhua lainkaan läheisen kanssa, jolloin osapuolet päätyivät koko aiheen välttelemiseen. Konfliktit näyttivät kapeuttavan vuorovaikutusta läheisen kanssa vaikuttaen näin negatiivisesti osapuolten kokemaan tyytyväisyyteen suhteessa.

Avainsanat: interpersonaaliset konfliktit, vuorovaikutus, läheiset ihmissuhteet, koronarokotteet

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin Originality Check -ohjelmalla.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	1
2	INTERPERSONAALISET KONFLIKTIT	3
	2.1 Konfliktin määrittely	3
	2.2 Konflikti prosessina	4
	2.3 Konfliktityypit	5
	2.4 Konfliktien käsitteleminen vuorovaikutuksessa	8
	2.4.1 Konfliktinhallinta	8
	2.4.2 Vuorovaikutuskäyttäytyminen konfliktissa	9
	2.5 Konfliktit lähisuhteissa	15
	2.5.1 Läheiset ihmissuhteet	15
	2.5.2 Riippuvuus ja vapaaehtoisuus	16
	2.5.3 Sosiaalinen tuki ja supportiivinen viestintä	19
3	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	22
	3.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset	22
	3.2 Tutkimusmenetelmä	23
	3.3 Osallistujat.....	24
	3.4 Aineistonkeruu	26
	3.5 Aineiston käsittely ja analyysi.....	27
	3.6 Eettinen pohdinta	30
4	TULOKSET	32
	4.1 Konfliktiin liittyneet tekijät	32
	4.2 Konfliktin käsitteleminen.....	40
	4.3 Konfliktin vaikutukset läheiseen ihmissuhteeseen.....	42
5	POHDINTA.....	45
	5.1 Konfliktiin liittyneet tekijät	45
	5.2 Välteltävä konflikti	47
	5.3 Polarisoitunut konflikti.....	48
	5.4 Parisuhteita koetteleva konflikti	49
	5.5 Tutkielman arviointi ja ajatuksia jatkotutkimukseen.....	50
6	KIRJALLISUUS	54
7	LIITTEET	61
	Liite 1: Haastattelurunko	61

1 JOHDANTO

Eriävät mielipiteet koronarokotteisiin liittyen ovat näkyneet konflikteina ihmissuhteissa Suomessa (YLE, 2021). Keskustelu on ollut hyvin polarisoitunutta eli jyrkästi kahtiajakautunutta rokotemyönteisiin tai -kielteisiin ryhmiin. Näkemykset ja asenteet koronarokotteita kohtaan ovat vaihdelleet jopa perheiden ja ystävien kesken synnyttäen konflikteja, jotka pahimmillaan ovat johtaneet vuorovaikutussuhteiden katkeamiseen.

Polarisaation lähtökohtaa voidaan kuvata *me vastaan ne* -ajatteluksi, jossa kaksi ryhmää määritetään tietynlaiseksi. Polarisaatio kuuluu elämään: on esimerkiksi totta, että eri ihmiset kuuluvat eri ryhmiin. Polarisaatio alkaa vahvistua, kun näitä erilaisia ryhmiä aletaan automaattisesti puheessa erotella latautuneilla merkityksillä ja stereotypioilla – negatiivisilla tai positiivisilla. Eri ryhmien välinen vastakkainasettelu syntyy siis diskursseissa, joissa toinen ryhmä leimataan ja nämä eri ryhmien erilaiset ominaisuudet esitetään kilpailevina tai niiden intressit vastakkaisina. Näin polarisaatio kehittyy *me vastaan ne* -ajattelusta *me tai ne* -ajatteluksi, jolloin polarisaatio alkaa ruokkia itse itseään, kun puhe eri ryhmistä lisääntyy. (Brandsma 2017, Attiaksen 2020, 22–25 mukaan.)

Koronapandemia toi muutoksia läheisiin ihmissuhteisiin: toisaalta perheet joutuivat viettämään enemmän aikaa yhdessä ja toisaalta rajoitukset rajoittivat muiden kuin lähipiiriin kuuluvien tapaamisia. Vuorovaikutuksen on todettu auttavan yksilöitä pandemian aiheuttaman epävarmuuden sietämisessä, kun huolia on voitu jakaa ja niistä on voitu puhua yhdessä läheisten kanssa. Pandemiatilanne on voinut kuitenkin tarjota mahdollisuuden myös erimielisyyteen ja konflikteihin läheisissä ihmissuhteissa. (Hall ym., 2022, 2-10.)

Tässä tutkielmassa konflikti käsitetään Putnamin ja Poolen (1987) määritelmän mukaan, jolloin konflikti nähdään *toisistaan riippuvaisten ihmisten vuorovaikutuksena heidän kokiessaan ristiriitaa tavoitteissaan, päämäärissään tai arvoissaan ja jotka kokevat toisen osapuolen mahdollisesti häiritsevän tavoitteiden toteutumista* (Williams, 2011, 148). Tämä määritelmä korostaa konfliktin vuorovaikutuksellista luonnetta ja konfliktien keskiössä olevia tavoitteita.

Konfliktit ihmissuhteissa ovat paitsi inhimillisiä tragedioita, rokotekontekstissa niillä on myös laajempi yhteiskunnallinen merkitys. Useissa kansainvälisissä tutkimuksissa on todettu, että erityisesti perhe ja ystävät vaikuttavat yksilöiden käsityksiin sekä asenteisiin rokotteita koh-

taan. Nämä erilaiset asenteet ja käyttäytymismallit voivat myös levitä sosiaalisissa verkostoissa. Esimerkiksi altistuminen positiivisille käsityksille, keskustelu perheen ja ystävien kanssa sekä halu mukautua heidän käytökseensä kasvattaa todennäköisyyttä yksilön rokottautumiseen. Tämän vuoksi on esitetty, että terveysviranomaisten ja päätöksentekijöiden tulisi huomioida nämä verkostot tarjotessaan tietoa rokotteista. (Konstantinou ym., 2021, 11–17.)

Koska läheiset voivat vaikuttaa yksilön käsityksiin koronarokotteita kohtaan ja käsitykset voivat levitä sosiaalisissa verkostoissa, tässä tutkielmassa tavoitteena on tarkastella, kuinka koronarokotekeskustelusta syntyvät konfliktit läheisissä ihmissuhteissa koetaan ja kuinka erimielisyyksistä aiheutuvia konflikteja läheisissä ihmissuhteissa käsitellään. Tutkielmaa varten teemahaastateltiin 12 henkilöä, jotka ovat kokeneet koronarokotteisiin liittyvän konfliktin läheisessä ihmissuhteessaan. Lopuksi haastatteluaineisto analysoitiin laadullisen sisällönanalyysin menetelmin.

2 INTERPERSONAALISET KONFLIKTIT

2.1 Konfliktin määrittely

Viestinnän saralla interpersonaalisia konflikteja on tutkittu viime aikoina paljon niissä ilmeväen negatiivisen vuorovaikutuskäyttäytymisen kuten kiusaamisen tai lähisuhdeväkivallan konteksteissa. Kiinnostus on kohdistunut myös esimerkiksi siihen, kuinka nämä ilmiöt tapahtuvat tietokonevälitteisen vuorovaikutuksen tai sosiaalisen median kautta. (esim. Kashian & Walther, 2020; Wingate & Palomares, 2021; Godfrey ym., 2021; Ferreira ym., 2021.)

Tärkeää on kuitenkin kiinnittää huomio konfliktin määrittelyyn, sillä konfliktien, kiistojen, ristiriitojen ja erimielisyyksien käsitteet ovat lähellä toisiaan ja niitä saatetaan käyttää hyvin kirjavasti ja jopa toistensa synonyymeinä. Ristiriidalla voidaan viitata erimielisyyteen tai konfliktiin ja kiistalla erimielisyyteen, väittelemiseen tai riitaan. Kiista yleisesti määritellään lievemmäksi kuin konflikti. (Peltola & Villanen, 2004, 6.) Kielitoimiston sanakirja määrittelee konfliktin riidaksi, ristiriidaksi tai selkkaukseksi. Yhteistä useille määritelmille kuitenkin on, että keskiössä on erimielisyys tai ristiriita osapuolten välillä.

Useissa tutkimuksissa vankkana perustana konfliktin määrittelylle on varhainen Mortensenin (1974) näkemys, jossa konflikti nähdään *yhteensopimattomien intressien kamppailuna rajoitettujen resurssien puitteissa*. Tässä tutkielmassa nojataan Putnamin ja Poolen (1987) näkemukseen, koska siinä nousee esiin erityisesti konfliktin vuorovaikutuksellinen luonne: konflikti nähdään *toisistaan riippuvaisten ihmisten vuorovaikutuksena heidän kokiessaan ristiriitaa tavoitteissaan, päämäärissään tai arvoissaan ja jotka kokevat toisen osapuolen mahdollisesti häiritsevän tavoitteiden toteutumista* (Williams, 2011, 148).

Konfliktin määrittelemisen tulee entistä tärkeämmäksi, kun suunnataan huomio interpersonaalisiin suhteisiin: osapuolet voivat kokea konfliktin eri tavoin. Toisen osapuolen mielestä asiasta esimerkiksi kiistellään kun toisen mielestä vasta keskustellaan. Merkittävää on, että väittelemisen ja kiistelemisen koetaan negatiivisemmaksi kuin keskusteleminen, ja nämä oletukset voivat vaikuttaa osittain siihen miten konfliktissa ihminen ajattelee, käyttäytyy tai mitä hän tuntee (Hample, 2005, 24). Tämä sanoittaminen voi siis luoda ikään kuin ennakkokäsityksiä vuorovaikutuksesta ja voi vaikuttaa näin konfliktiin asennoitumiseen. Sillä on esimerkiksi merkitystä, kutsutaanko toinen osapuoli keskustelemaan vai kiistelemään jostakin

asiasta: jälkimmäinen voi herättää kutsuttavassa jo lähtökohtaisesti negatiivisia odotuksia tilanteelle.

2.2 Konflikti prosessina

Konfliktin käsitteleminen voi edetä hyvin erilaisia väyliä ja päätyä erilaisiin lopputuloksiin, joten konfliktiprosesseja on mallinnettu monin tavoin (esim. Donohue & Kolt, 1992; Peterson, 1983; 2002). Erilaisten prosessimallinnusten määrää selittänee se, etteivät konfliktit etene välttämättä kovin suoraviivaisesti käsittelystä päätökseen, vaan ne ovat muuttuvia ja tilannesidonnaisia. Yhteistä erilaisille mallinnuksille kuitenkin on, että osapuolten tavoitteet ovat prosessissa keskeisessä asemassa. Interpersonaalista näkökulmasta konfliktit voidaan nähdä dynaamisina prosesseina osanottajien välillä heidän kokiessaan negatiivisia tunteita, havaitessaan erimielisyyksiä ja pyrkiessään saavuttamaan tavoitteensa (Barki & Hardwick, 2004, 216- 232).

Käytetyin eri tieteenaloja yhdistävä lähestymistapa on Pondyn (1967) malli, jossa konflikti jaetaan konfliktia edeltäviin olosuhteisiin, piileviin konflikteihin, havaittuihin konflikteihin, silminnähtäviin konflikteihin ja konfliktin jälkivaiheisiin. Tästä mallista kuitenkin puuttuvat konfliktin käsittelyn, sovittelun ja päätöksenteon vaiheet (Perhman 2011, 44.). Nämä mielestäni korostavat konfliktia aktiivisena vuorovaikutuksellisena toimintana, minkä vuoksi niiden avulla voidaan tarkastella konfliktiprosessia viestinnän näkökulmasta mielekkäämmin.

Petersonin (1983; 2002) esittämä malli tarkastelee konfliktin kehitystä prosessina konfliktin alusta sen lopputuloksiin. Konfliktin pohjana voi olla altistavia olosuhteita kuten stressi, eturistiriidat tai huolet, joita toinen osapuoli ei ole muistanut tai halunnut tuoda esiin. Tällöin puhutaan piilevästä konfliktista, joka on voinut paisua toisen osapuolen mielessä ennen kuin se varsinaisesti lausutaan ääneen (Donohue & Kolt 1992, 12).

Petersonin mallissa (1983; 2002) konflikti tarvitsee käynnistyäkseen osapuolten tilanteeseen tuomat tavoitteet ja pyrkimykset niiden saavuttamiseen. Tämä voi näyttäytyä osapuolten välillä esimerkiksi kritisoimisena, vaatimuksina, torjuntana tai kasvavana ärsyyntymisenä, josta seuraa joko korkean tai matalan riskin konflikti. Korkean riskin konfliktissa konfliktin aihe voidaan kokea erittäin tärkeäksi mutta mahdottomaksi selvittää, jolloin konflikti voi päättyä kokonaan asian välttelemiseen. Matalan riskin konflikti tunnistetaan myös tärkeäksi,

mutta kuitenkin mahdolliseksi ratkaista, jolloin osapuolet sitoutuvat ratkaisun selvittämiseen.

Siirryttäessä konfliktin keskivaiheeseen Petersonin (1983; 2002) mukaan osapuolet alkavat neuvottelemaan käyttämällä esimerkiksi ongelmanratkaisutaitoja tai vaihtamalla tietoa ongelman ratkaisemiseksi. Ihannetapauksessa tästä vaiheesta osapuolet pääsevät suoraan konfliktin päätökseen. Lopputuloksena voi olla osapuolten suhteen paraneminen, molempia tyydyttävän ratkaisun löytäminen, kompromissi, toisen osapuolen kannan voittaminen tai osapuolten erkaantuminen, jos he eivät löydä ratkaisua eivätkä halua enää neuvotella.

Konflikti voi mallin mukaan kuitenkin myös eskaloitua, jolloin tilanteeseen liitetään syyttelyä, pakottamista, henkilökohtaisia hyökkäyksiä ja uhkauksia osapuolten välillä. Eskaloitunut konflikti voi päättyä osapuolten erkaantumiseen mutta myös takaisin neuvotteluvaiheeseen, jos ongelman vakavuus kehystetään uudelleen ja osapuolet tunnustavat vastuunsa tilanteesta. (Regan, 2011, 250.) Tällöin prosessi siis palaa takaisin keskivaiheeseen ja neuvottelu ratkaisun löytämiseksi jatkuu. Konfliktin käsittäminen prosessina palveleekin nähdäkseni etenkin konfliktien sovitteluprosesseja, joissa on tärkeää tunnistaa konfliktin eri vaiheet jolloin esimerkiksi osapuolten käytöstä voidaan pyrkiä ohjaamaan paremmin kohti ratkaisua.

2.3 Konfliktityypit

Kuten edellä mainittuja konfliktiprosesseja, myös erilaisia konfliktityyppejä jaotellaan ja määritellään eri tavoin, esimerkiksi konfliktin syyn, tarpeiden, käyttäytymisen tai tapahtumaketjujen mukaan (esim. Canary ym., 1995; Burrell ym., 2014; Barki & Hardwick, 2004). Tässä alaluvussa konfliktien luokittelu pohjautuu Mooren (2014, 127–160) esittelemään jäsenyykseen, joka on nähdäkseni erityisesti interpersonaalisen vuorovaikutuksen näkökulmasta kattava. Siinä konfliktit tunnistetaan tietoon, rakenteisiin, intresseihin, arvoihin, tunteisiin, viestintään tai suhteeseen liittyviksi ristiriidoiksi. Ne voivat olla syitä tai lähtökohtia konfliktille, mutta ne voivat ilmentyä vasta konfliktiprosessin aikana. Villanen ja Peltola (2004, 25) huomauttavat lisäksi, että erilaiset konfliktijaottelut esiintyvät harvoin toisistaan irrallisina. Konfliktien jäsentäminen itsenäisinä käsitteinään on kuitenkin merkityksellistä, koska siten yhdestä suuresta konfliktista voidaan eritellä yksittäisiä, helpommin tunnistettavia ja ratkaistavia kiistan aiheita.

Mooren (2014) jäsennyksessä **eturistiriitoihin perustuvat konfliktit** liittyvät osapuolten eriäviin tavoitteisiin, tarpeisiin tai etuihin. Tavoitteiden tai tarpeiden ristiriita on konfliktissa aina keskeistä, mutta ne toimivat myös omina motiiveinaan konfliktissa. Tunnistamalla yhteisesti jaettuja tavoitteita ja tarpeita voidaan päästä konfliktissa kohti yhteistyötä sen ratkaisemiseksi. Tämän vuoksi on tärkeää tunnistaa osapuolten tarpeet ja intressit sekä määritellä niiden tärkeys, sillä mikäli yksilön henkilökohtaiset tarpeet tulevat uhatuksi, hänelle syntyy tarve suojella niitä. On siis luonnollista, että haluamme suojella arvojamme, vapauksiamme ja valta-asetelmiamme mutta näiden lisäksi haluamme pitää myös kasvomme tai minäkuvamme koskemattomina. (Donohue & Kolt, 1992, 50.)

Tarve omien kasvojen säilyttämiseen on vuorovaikutuksessa itse asiassa yksi perustavanlaatuisimmista tarpeista. Kasvojen käsitteellä viitataan tässä yhteydessä henkilön kokemaan kunnioitukseen ja arvostukseen (Littlejohn & Domenici, 2001, 30). Donohue ja Kolt (1992, 58) huomauttavat, että kasvojen säilyttäminen on sitä tärkeämpää, mitä korkeammalle arvotamme toisen henkilön mielipiteet. Haluamme siis esimerkiksi todennäköisimmin säilyttää ja suojella kasvojamme läheisten ihmisten kanssa, kuten vanhempien, sisarusten tai muiden tärkeiden läheisten kanssa.

Mooren (2014) jäsennyksessä **suhdetason konfliktit** liittyvät vahvasti suhteen osapuolten yksilölliseen ja yhteiseen historiaan. Aiemmat positiiviset kokemukset ja vuorovaikutus edesauttavat konfliktin ratkaisemista kun taas suhteen negatiivinen historia voi johtaa herkemmin erkaantumiseen ja käsittelyn vaikeuteen. Negatiivisia seikkoja voivat olla esimerkiksi virheellinen viestintä, kuuntelemattomuus tai lyttäminen, toistuva huono käyttäytyminen, verbaalinen solvaaminen tai epäsopeva stereotyyppioihin tai oletuksiin pohjautuva kohtelu.

Tunnetason konfliktissa tunteita sanoitetaan konfliktissa negatiivisilla tai positiivisilla ilmaisuilla. Positiivisia ilmaisuja ovat esimerkiksi ymmärryksen, rakkauden, välittämisen, toiveikkouden ja tyytyväisyyden ilmaisut. Negatiiviset ilmaukset liittyvät esimerkiksi tuomitsemiseen, syyttelyyn epäluottamukseen tai loukkaamiseen. Tunteita on hankala ratkaista tai hävittää, mutta ne on tärkeä tuoda esiin jotta niitä voidaan konfliktitilanteissa ymmärtää. Kun tunteet tulevat kuulluiksi, osapuolet saavat mahdollisuuden hallita ja muokata omaa vuorovaikutuskäyttäytymistään paremmaksi.

Konfliktit voivat tulla osapuolten väliseen suhteeseen myös suhteen ulkopuolelta. **Rakenteelliset konfliktit** voivat olla esimerkiksi taloudellisia, poliittisia tai konkreettisiin olosuhteisiin, kuten välimatkaan ja aikaan, liittyviä ristiriitoja. Tunnetuimmat esimerkit näistä liittyvät uskontoon, lakiin tai sosiaalisiin lakeihin ja sääntöihin. Ne voivat tulla ohjanneeksi ei-toivottavaan käytökseen, jolloin ne on tärkeä tunnistaa jotta niitä voidaan pyrkiä muuttamaan.

Arvokonflikteissa osapuolet kokevat ristiriitaa siitä, mikä on tärkeää tai kuinka tulisi toimia. Koska arvot ovat perustavanlaatuinen osa ihmisen omaa identiteettiä ja voivat olla juurtuneet hyvin syväälle, on hyvin pieni mahdollisuus sille että ihminen muuttaisi niiden osalta mieltään. Donohuen ja Koltin (1992, 28–49) mukaan tällöin ainoa vaihtoehto on *agree to disagree* -lopputulos, jossa osapuolet hyväksyvät olevansa eri mieltä. Tärkeää olisi siis hyväksyä arvojen ja uskomusten moninaisuus ja keskittyä enemmän sellaisiin tarpeisiin tai arvoihin, jotka ovat osapuolille yhteisesti jaettuina.

Mooren (2014) jäsenyyksessä **tietoon liittyvät konfliktit** syntyvät puolestaan tietoristiriidoista, jolloin tarvittavaa tai oikeaa tietoa ei ole olemassa tai saatavilla, osapuolet ovat eri mieltä tiedosta tai tulkitsevat sitä eri tavoilla. Tällöin osapuolten olisi tärkeä pystyä määrittelemään, mikä tieto on tärkeää ja että tietoa on saatavilla molemmille osapuolille tasapuolisesti.

Viestinnällinen konflikti voi syntyä jos osapuolten välinen viestintä on epäselvää tai esimerkiksi väärin ajoitettua. Myös osapuolten viestintäosaaminen voi olla epäsymmetristä, mikä voi aiheuttaa väärintymmärryksiä vuorovaikutuksessa. (Moore 2014, 43.) Viestintä on itse asiassa kaikkein keskeisin elementti konfliktissa, koska se myös heijastaa konfliktin ilmenemistä ja vaikuttaa siihen, miten konfliktia hallitaan ja käsitellään (Hocker & Wilmon, 2018, 4).

Kuten aiemmin mainittiin, edellä kuvatut konfliktityypit voivat toimia konfliktin alkusyyinä mutta ne voivat ilmetä myös konfliktin eri vaiheissa ja ne voivat linkittyä toisiinsa monin tavoin. Esimerkiksi viestinnällisestä konfliktista voi tulla myös suhdetason konflikti. Toisaalta eturistiriitoihin kuten tavoitteisiin liittyvät ristiriidat voidaan nähdä aina koko konfliktin perustana ja lähtökohtana, kuten Putnamin aiemmin esitellystä määritelmästä kävi ilmi.

2.4 Konfliktien käsitteleminen vuorovaikutuksessa

2.4.1 Konfliktinhallinta

Konfliktinhallintaa voidaan tarkastella tavoitteiden (*goal-based approach*), merkitysten arvioinnin (*appraisal approach*) tai tukeen perustuvien (*intimacy approach*) selitysmallien avulla (Roloff & Chiles, 2011, 430–431). Näistä ensimmäinen tavoitteisiin liittyvä selitysmalli on tutkimuksissa laajiten käytetty. Sen mukaan konflikti alkaa, kun henkilön ensisijainen tavoite on toisen osapuolen muuttaminen jollakin tavalla. Tästä johtuen molemmat osapuolet joutuvat muodostamaan omat toissijaiset tavoitteensa ja vähintäänkin joko hyväksymään tai torjumaan muutosyrityksen. Tavoitteet liittyvät näin kiinteästi osapuolten yrityksiin hallita konfliktia.

Tavoitteet on toki tunnistettu keskeiseksi osaksi konfliktia myös muissa jäsenyksissä. Näissä tavoitteita on todettu voivan olla erilaisia, kuten esimerkiksi aiemmin esitellyssä Mooren (2014) konfliktityyppien jäsenyksessä tuodaan esiin. Roloff & Chiles kuitenkin näkevät, että ensisijainen tavoite on aina saada jonkinlainen muutos toisessa osapuolella, ja muut tavoitteet ovat seurausta tästä. Tässä mielessä Roloffin & Chilen jäsenyys painottaa konfliktinhallintaa vuorovaikutuksellisenä toimintana: kyse on pohjimmiltaan vaikuttamisesta toiseen.

Merkitysten arvioinnin näkökulmasta (Roloff & Chiles, 2011) konfliktin osapuolet yrittävät merkityksellistää mennyttä vuorovaikutuskäyttäytymistä tekemällä arvioita, jotka vaikuttavat vuorovaikutuskäyttäytymiseen nykyisessä ja tulevassa vuorovaikutuksessa. Onkin todettu, että ihmissuhteen aiempi vuorovaikutushistoria vaikuttaa suhteen vuorovaikutukseen myös nykyisessä ja tulevissa kanssakäymisissä. Tämän vuoksi konfliktin hallintaan valitulla strategialla on vaikutusta suhteen hyvinvointiin tulevaisuudessa (Regan, 2011, 259–260).

Kun konflikti saadaan käsiteltyä rakentavasti, se tarjoaa mahdollisuuden suhteen uudelleenarviointiin ja toiveiden, tarpeiden sekä pelkojen esiintuomiseen. Näin konflikti voi vaikuttaa positiivisesti vuorovaikutussuhteen laatuun. Huonosti käsitellyllä konfliktilla on puolestaan todettu olevan useita negatiivisia psyykkisiä, fyysisiä ja emotionaalisia vaikutuksia ja erilaisia vaikutuksia suhteen lopputuloksiin. (Ting-Toomey & Oetzel, 2013, 99.) Läheisissä ihmissuhteissa myös aiempi vuorovaikutushistoria ikään kuin tallentuu osapuolten muistiin ja näin vuorovaikutuksella luodaan suhteesta käsityksiä, jotka vaikuttavat suhteen osapuolten vuorovaikutukseen jatkossakin. (Regan, 2011, 7.) Toisin sanoen, aiemmat vuorovaikutuskoke-

mukset vaikuttavat siihen, millaisia merkityksiä konfliktit saavat läheisissä ihmissuhteissa ja kuinka niitä käsitellään.

Roloffin ja Chilesin näkemyksen mukaan osapuolten tekemät arviot sisältävät esimerkiksi odotuksia siitä, kuinka toinen osapuoli käyttäytyy konfliktin aikana. Odotukset vaikuttavat myös suoraan siihen, kuinka konflikti ylipäänsä koetaan: negatiiviset odotukset konfliktin laadusta johtavat todennäköisimmin myös negatiivisiin kokemuksiin konfliktista. Roloffin ja Chilesin merkitystenarviointiin liittyvä selitysmalli siis huomioi myös sen, että pahimmillaan odotukset ja oletukset voivat johtaa osapuolia harhaan ja hankaloittaa konfliktin hallintaa, joten siksi osapuolten on tärkeä oppia tunnistamaan ne.

Kolmas Roloffin ja Chilesin (2011) selitysmalleista osoittaa osapuolten välisen supportiivisen viestinnän vaikuttavana tekijänä negatiiviseen ja positiiviseen konfliktikäyttäytymiseen. Supportiivisella viestinnällä suhteessa voidaan osoittaa niin välittämistä, sitoutumista, kiinnostusta, kumppanuutta kuin rakkauttakin, joten ei ole yllättävää, että useissa tutkimuksissa sen on havaittu vaikuttavan merkittävästi ihmissuhteissa koettuun tyytyväisyyteen ja suhteiden pysyvyyteen (MacGeorge ym., 2011, 324). Ylipäänsä supportiivisella viestinnällä osoitettavaan sosiaaliseen tukeen liittyvä kirjallisuus on interpersonaalisen viestinnän saralla ollut kasvussa (Virtanen & Isotalus, 2011, 25) ja sen vuoksi se on tärkeä näkökulma myös konfliktinhallinnan kontekstissa.

Roloffin ja Chilesin (2011) mukaan läheisissä ihmissuhteissa odotamme saavamme tukea sekä arvostusta ja jos koemme, ettemme näitä saa ja konflikti puhkeaa, on vuorovaikutuskäyttäytyminen todennäköisimmin negatiivisempaa. Näin ollen konfliktin hallinnassa tärkeää on supportiivisen vuorovaikutuksen tukeminen ja viime kädessä osapuolten taidot viestiä supportiivisesti toisiaan kohtaan.

2.4.2 Vuorovaikutuskäyttäytyminen konfliktissa

Konfliktien käsittelemisessä keskeistä on keskusteleminen: se kuinka osapuolet puhuvat keskenään erimielisyyksistä. Littlejohn ja Domenici (2001, 5) esittävät, että erimielisyyksistä on totuttu puhumaan usein polarisoituneesti ja syytöskeskeisesti, koska ihmiset ovat luonnostaan itsekeskeisiä ja suojelevia omia intressejään kohtaan. Kun näitä intressejä uhataan, osapuolet voivat puolustautua käyttämällä polarisoituneita termejä kuten *oikeuksien puoles-*

ta taistelu, voittaminen, oikeassa oleminen, totuuden tietäminen tai jättämällä viittaamatta seikkoihin, jotka yksiselitteisesti ovat vääriä. Tämä puhetapa on nähtävissä myös koronaro-kotekeskustelussa, koska aihe on hyvin polarisoitunut.

Tarkasteltaessa erilaisia käyttäytymistyyplejä konfliktissa tutkimuksissa on nojaututtu perinteisesti Kilmannin ja Thomasin (1975) jäsenyykseen, jossa osapuolten voidaan nähdä välttelevän, mukautuvan, kilpailevan tai tekevän yhteistyötä konfliktin käsittelemiseksi. Mallinnus-ta on sittemmin tehty erilaisia sovelluksia, mutta lähinnä eri käsittein tai termein (ks. Hocker & Wilmont, 2018, 153).

Osapuolet valitsevat todennäköisimmin **välittelevän** (*avoidance*) tyylin, kun heillä ei ole motivaatiota toimia konfliktin ratkaisemiseksi koska he kokevat, ettei ole toivoa saavuttaa mo- lempia osapuolia tyydyttävää lopputulosta. (Donohue & Kolt, 1992, 29.) Benoit & Hample (1998) ovat puolestaan koonneet useita erilaisia taktiikoita, joilla konfliktia pyritään vuoro- vaikutuksessa välttelemään tai ainakin lyhentämään sen kestoja (Hample ym., 1999, 133):

- Ohittaminen (*passing*): Ei tehdä tai sanota mitään
- Pseudo-artikulointi (*pseudo-articulating*): Puhutaan konfliktista kolmannelle osapuol- lelle, joka ei liity konfliktiin
- Epäsuora erimielisyys (*indirect disagreeing*): Ilmaistaan konfliktia epäsuorilla ilmai- suilla, kuten sanattomasti ilmeillä
- Uudelleenkehystäminen (*reframing*): Kuvataan tapahtunutta muuna kuin konfliktina, esimerkiksi vitsinä
- Vähätteleminen (*minimizing*): Vähätellään konfliktin merkityksellisyyttä
- Anteeksipyyttäminen (*apologizing*): Pyydetään anteeksi, jotta asian käsitteleminen loppuu
- Vetäytyminen (*withdrawing*): Vetäydytään tilanteesta fyysisesti, vuorovaikutukselli- sesti tai pyydetään toista poistumaan tilanteesta
- Puheenaiheen vaihtaminen (*changing the topic*): Vaihdetaan puheenaihetta pois kon- fliktiin liittyvästä aiheesta
- Sovittelemisen/näyttelemisen (*agreeing/acting*): Osoitetaan sovinnollisuutta toimi- malla niin, että konflikti poistuisi, esimerkiksi tiskaamalla astiat riidan aikana

- Näennäinen myöntymisen (*insincere acceptance*): Hyväksytään toisen sanomiset mutta huomattavalla varauksella

Vältteleminen ei ole välttämättä yksiselitteisesti negatiivinen asia, koska sillä voidaan pyrkiä suojaamaan suhdetta vastakkainasettelun aiheuttamilta vahingoilta. Se voi myös antaa aikaa ongelman miettimiseen. Välttely voi kuitenkin jättää konfliktin myös ratkaisematta, eskaloida konfliktin, estää rakentavan keskustelun ja tuottaa stressiä. (Littlejohn ja Domenici, 2001, 6–9.)

Erityisesti piilevien konfliktien vältteleminen voi olla suhteelle tuhoisaa. Piilevä konflikti on yleensä ääneen sanoittamaton, vain toisen osapuolen kokemus tai huoli, joka kytee henkilön mielessä tai yksinkertaisesti unohtuu ottaa puheeksi. Välttelemisellä piilevät konfliktit jäävät nostamatta esiin, jolloin ne voivat jäädä taustalle ”kiehumaan” ja lopulta nousevat esiin entistä suurempana ongelmana. (Donohue & Kolt, 1992, 12–13.)

Jos henkilö kokee enemmän huolta vastapuolen kuin omien tarpeiden toteutumisesta, tällöin henkilö voi **mukautua** (*accomodate*) konfliktissa antamalla periksi ja hylkäämällä omat tavoitteensa miellyttääkseen vastapuolta (Donohue & Kolt, 1992, 31). Tämä on yleisin käyttäytymistyyli interpersonaalisisissa konflikteissa, ja se voi olla joskus jopa tiedostamaton toimintatapa. Mukautuva osapuoli saattaa ajatella toimivansa suhteen tai muiden eduksi ja toisinaan mukautuminen voi olla paras tapa toimia. Toistuvana käytösmallina se voi kuitenkin johtaa marttyyri-asenteeseen, valittamiseen tai katkeroitumiseen. (Hocker & Wilmont, 2018, 173–174.)

Kilpailevassa (*competing*) käyttäytymistyyliässä ihminen asettaa omat tarpeensa konfliktissa etusijalle ja pyrkii ”voittamaan” väittelyn huomioimatta toisen osapuolen tavoitteita tai toiveita. Kilpaileva tyyli nousee esiin erityisesti esimerkiksi arvoihin, suhteeseen tai tarpeisiin liittyvissä konflikteissa (Donohue & Kolt, 1992, 32). Kilpailevaa tyyliä ei pidä kuitenkaan sekoittaa assertiiviseen toimintatyyliin, jossa osapuoli pitää omia puoliaan mutta kykenee silti yhtäläillä huomioimaan myös toisen osapuolen tavoitteet. Kilpaileva tyyli on usein aggressiivisempi hyökkäys toista henkilöä vastaan ja sen yhteydessä voi helposti esiintyä erilaisia uhkauksia ja verbaalisia loukkauksia kuten nimittelyä (Hocker & Wilmont, 2018, 164).

Yhteistyötä (*collaborating*) korostavassa käyttäytymistyyliässä molemmat osapuolet tuovat tarpeensa esiin ja pyrkivät täyttämään ne tasapuolisesti. Tässä onnistuminen edellyttää osa-

puolilta eniten viestintäosaamista. (Donohue & Kolt, 1992, 32.) Yhteistyön mallissa konflikti ei pääty ennen kuin molemmat osapuolet ovat tyytyväisiä lopputulokseen ja ottavat vastuun osallisuudestaan konfliktiin. Tämä ei siis tarkoita konfliktin päättämistä niin, että vain toinen osapuoli ottaa syyt niskoilleen eikä kompromissia, jossa osapuolet tyytyvät nopeaan keskitien ratkaisuun, joka vain osittain täyttää heidän tarpeensa (Hocker & Wilmont, 2018, 176). Yhteistyömallissa siis haetaan todellista *win-win*-lopputulosta, jossa molemmat voivat kokea saavuttavansa tarpeensa mahdollisimman hyvin.

Edellä esitettyjä Kilmannin ja Thomasin (1975) esittämiä käyttäytymistyyliä on tarkasteltu suhteissa esimerkiksi osapuolten yhteistyöhalukkuuden tai asertiivisuuden mukaan (ks. Hocker & Wilmont, 2018, 153). Interpersonaalisten suhteiden ja konfliktien kannalta kiinnostavampaa on mielestäni kuitenkin tarkastella konfliktia myös osapuolten välisen riippuvuuden ja läheisyyden näkökulmasta, koska läheisyys ja riippuvuus ovat läheisiä ihmissuhteita merkittävästi määrittävä tekijä. Esimerkiksi osapuolten keskinäinen riippuvuus on nähty yhdeksi keskeisimmäksi osaksi interpersonaalisia konflikteja (Sillars, 2010, 274; Ting-Toomey & Oetzel, 2013, 99). Riippuvuutta lähisuhteissa käsittelem enemmän seuraavassa kappaleessa 2.5.

Vuorovaikutussuhteen järjestyksen teoria (*relational order theory*) näkee vuorovaikutuksessa olevan kyse neuvottelemisesta osapuolten riippuvuuden (*interdependence*) ja läheisyyden (*affiliation*) välillä. Tämä teoria pohjautuu Baxterin ja Montgomeryn (1996) esittämän relationaalisen dialektiikan näkökulmaan, jonka mukaan läheiset ihmissuhteet rakentuvat ja muotoutuvat vastakkaisten jännitteiden välisessä vuoropuhelussa, joka tapahtuu käytännössä vuorovaikutuksen kautta (Baxter & Montgomery, 1996, 6). Toisin sanoen ristiriidat ovat myös olennainen osa läheisiä ihmissuhteita ja niiden käsitteleminen voi vahvistaa suhteita.

Vuorovaikutussuhteen järjestyksen teoriassa riippuvuudella viitataan siihen kuinka osapuolet pyrkivät vaikuttamaan tai hallitsemaan toisiaan. Tällöin viesteillä pyritään määrittelemään osapuolten rooleja ja velvollisuuksia, ja niiden voidaan katsoa liittyvän siten vallankäyttöön. Läheisyydellä tarkoitetaan sitä kuinka osapuolet ilmaisevat esimerkiksi hyväksyntää, ystävällisyyttä, lämpöä, kunnioitusta, luottamusta tai yhteistyötä toisiaan kohtaan. Samalla osapuolet pyrkivät vähentämään suhteen relationaalista etäisyyttä. (Donohue, 2017 & Donohue, 2006, 226–229.)

Donohue (2006) esittää nämä kaksi muuttujaa ikään kuin osapuolten välisen suhteen laadun määrittäjinä. Teorian mukaan jos henkilöt ovat usein tekemisissä keskenään ja jakavat paljon läheisyyttä keskenään, he ovat erittäin riippuvaisia toisistaan ja pystyvät vaikuttamaan toisiinsa melko laajasti. Tässä mallinnuksessa konfliktin käsittelyyn voi liittyä yhteistyötä ja kilpailua kuten aiemmin esitetyssä Kilmannin ja Thomasin (1975) käyttäytymistyylien jäsenyyksessä, tosin Donohue (2006) näkee yhteistyöhön liittyvän kaksi erilaista näkökulmaa. Olen suomentanut nämä käsitteet ehdolliseksi ja ehdottomaksi yhteistyöksi. Ehdollinen yhteistyö muistuttaa Kilmannin ja Thomasin mallinnuksessa esitettyä mukautumista. Lisäksi Donohue puhuu enemmän vetäytymisestä kuin välttelemisestä, mutta nähdäkseni nämä käsitteet kuitenkin ovat hyvin lähellä toisiaan Kilmanin ja Thomasin jäsenyykseen nähden. Olen kuvannut vuorovaikutussuhteen järjestyksen teorian esittämät relationaaliset muuttujat taulukossa 1.

Taulukko 1. Relationaaliset muuttujat (Donohue, 2006)

	Vähäinen riippuvuus <i>(Low interdependence)</i>	Korkea riippuvuus <i>(High interdependence)</i>
Korkea läheisyys <i>(High affiliation)</i>	Ehdollinen yhteistyö <i>(Conditional peace)</i>	Ehdoton yhteistyö <i>(Unconditional peace)</i>
Vähäinen läheisyys <i>(Low affiliation)</i>	Vetäytyminen <i>(Isolationist peace)</i>	Kilpaileminen/aggressiivisuus <i>(Competition/aggression)</i>

Osapuolten suhde on todennäköisimmin yhteistyökykyinen, kun osapuolet ilmaisevat voimakkaasti yhteenkuuluvuutta ja keskinäistä riippuvuutta. Tätä Donohue (2006) kutsuu ehdottomaksi yhteistyöksi (*unconditional peace*). Osapuolet keskittyvät tällöin enemmän suhteen yhteisesti jaettuihin tarpeisiin ja ilmaisevat samalla myös molemminpuolista kiintymystä, jolloin osapuolten omat henkilökohtaiset tarpeet jäävät toissijaisiksi, jos ne voisivat olla suhteelle haitallisia. Tämä mahdollistaa osapuolten keskittymisen tiedon vaihtoon, ehdotusten esittämiseen ja myönnytysten tekemiseen.

Ehdollinen yhteistyö (*conditional peace*) tarjoaa perustan ehdottomalle yhteistyölle. Osapuolet viestivät pyrkien säilyttämään itsenäisyytensä, mutta osoittavat kuitenkin myös hyväksyntää toisilleen. Vuorovaikutus on ystävällistä ja kohteliasta ja osapuolet pyrkivät noudattamaan sosiaalisesti hyväksytyjä vuorovaikutusnormeja. Osapuolet eivät ole niin vaativia, koska eivät ole niin riippuvaisia toisesta. Osapuolet ovat kuitenkin vielä epävarmoja riippuvuuden lisäämiseksi, vaikka kenties sitä haluaisivatkin.

Vetäytyessä (*isolationist peace*) osapuolet osoittavat kiintymystä osoittavia viestejä mutta vain vähän yhteenkuuluvuutta, jolloin vuorovaikutus päättyy eristäytymiseen. Tällöin osapuolet pyrkivät eristäytymään suhteesta ja etäännyttämään toisistaan. Osapuolet eivät kuitenkaan avoimesti ota yhteen, mutta eivät myöskään vie aktiivisesti konfliktia eteenpäin. Osapuolet eivät myöskään pyri määrittelemään suhdetta uudelleen, jolloin vuorovaikutus voi koostua harvemmasta tai pinnallisemmasta viestinnästä. Vetäytymisellä voidaan pyrkiä kasvojen suojelemiseen ja osapuolet voivat myös yrittää jakaa omia kasvoja tukevia viestejä säilyttääkseen uskottavuutensa samalla kun vetäytyvät suhteesta.

Donohuen (2006) kilpailu- ja aggressio –mallissa (*competition/aggression*) viestintä voi olla epäyhtenäistä osapuolten puolustaessa omia tavoitteitaan ja oikeuksiaan ja vastustaessa velvollisuuksiaan. Tämän vuoksi viestintää määrittää auktoriteetti ja moraalinen pakko. Tämä on hyvin tyypillinen viestintätapa kiihkeissä konflikteissa tai eripurana päättyessä umpikujaan. Tähän liittyy myös suhteelle vaarallinen kilpailuparadoksi: osapuolten tulee lähentyä pystyäkseen viestimään keskenään mutta mitä lähemmäs osapuolet tulevat, sitä enemmän he yrittävät työntää toisiaan pois. Tämä johtaa turhautumiseen ja Donohue (2006) näkeekin että juuri tässä vaiheessa tarvitaan usein ulkopuolisen sovittelijan apua tai väliintuloa konfliktissa eteenpäin pääsemiseksi.

Littlejohn ja Domenici (2001, 6–9) kuvaavat väliintulon tarkoittavan tilannetta, jossa kolmas osapuoli pyrkii muokkaamaan osapuolten välistä vuorovaikutusta, jotta osapuolet löytäisivät uusia tapoja ajatella haastavaa tilannetta. Tällä tarkoitetaan erityisesti ammatillisen sovittelijan väliintuloa, mutta mielestäni on hyvä huomioida, että väliintulo voi läheisissä ihmissuhteissa olla myös joku kolmas ei-ammatillinen läheinen, joka päätyy sovittelijan rooliin osapuolten välille.

Ikävimmillään konflikteja joudutaan käsittelemään oikeudellisin keinoin tai niitä pyritään ratkaisemaan väkivallan avulla. Väkivaltaan päädytään Littlejohnin ja Domenicin (2001) mukaan herkemmin jos henkilö kokee turhautumista siitä, ettei tule kuulluksi, kykene saavuttamaan tavoitteitaan tai korjaamaan tilannetta muilla keinoilla. Konflikti voi johtaa väkivaltaan myös jos henkilö kokee tulevansa uhatuksi tai hän ei pysty muutoin hallitsemaan kokeemaansa vihaa.

2.5 Konfliktit lähisuhteissa

2.5.1 Läheiset ihmissuhteet

Tässä tutkielmassa tarkastellaan läheisiä ihmissuhteita, joilla tarkoitetaan suhteita perheenjäseniin, parisuhdekumppaniin tai ystäviin. Läheisissä ihmissuhteissa vuorovaikutus ei perustu niinkään asetettuihin tai sosiaalisiin rooleihin, kuten ammatilliseen rooliin (Regan, 2011, 6). Läheiset ihmissuhteet nähdään ikään kuin emotionaalisesti syvällisempinä ja niissä vuorovaikutus on säännöllisempää sekä pitkäaikaisempaa kuin esimerkiksi ammatillisissa suhteissa (Guerrero ym., 2011, 7).

Läheisistä ihmissuhteista perhesuhteita on tutkittu interpersonaalisen viestinnän saralla selvästi eniten, koska perhesuhteet vaikuttavat yksilöiden hyvinvointiin ja siihen kuinka yksilöt vuorovaikuttavat kaikissa muissakin elämän konteksteissa (Caughlin ym., 2011, 680). Aikuis-ten välisiä ystävyysuhteita on sen sijaan tutkittu huomattavasti vähemmän ja Canary ym. (1995, 91) arvelevat tämän johtuvan siitä, että pari- ja perhesuhteiden on katsottu olevan merkityksellisempiä aikuisille kuin ystävyysuhteet, koska ne liittyvät perinteisesti ajatellen perheenperustamiseen ja suvun jatkumiseen. Tänä päivänä näyttäisi kuitenkin siltä, että ystävyysuhteiden merkitystä on alettu tunnistaa paremmin. Viime aikoina on esimerkiksi havaittu ystävyysuhteissa jaetun sosiaalisen tuen vähentävän merkittävästi yksinäisyyden kokemuksia ja supportiivisten ystävyysuhteiden on nähty suojaavan nuoria kiusaamisen ja kriisien kuten pandemian vaikutuksilta (Zhang & Dong, 2022; Juvonen ym., 2022; Kendric ym. 2012).

Läheisiä ihmissuhdetyyppettä yhdistävät erilaiset tekijät, mutta suhteissa on myös eroja. Läheisiin ihmissuhteisiin saatetaan toisinaan liittää oletus samankaltaisuudesta: perheissä samankaltaisuus saattaa liittyä perinnöllisiin piirteisiin ja ystävyys- ja parisuhteilta saatetaan odottaa esimerkiksi yhteisesti jaettuja kiinnostuksen kohteita. Esimerkiksi ystävyysuhteissa

saatetaan pyrkiä vahvistamaan yhteisesti koettua samankaltaisuutta vaikkapa muuttamalla ulkonäköä samanlaiseksi (Hruschka, 2010). Samankaltaisuus ei kuitenkaan välttämättä ole edellytys läheiselle ihmissuhteelle.

Pari- ja ystävyysuhteiden voidaan katsoa yksinkertaistetusti rakentuvan emotionaalisista ja käytännöllisistä tekijöistä. Emotionaaliset tekijät liittyvät ikään kuin viehätysvoimaan, jota ilmaisemme kertoessamme pitävämme toisesta henkilöstä. Käytännölliset tekijät liittyvät osapuolia yhdistäviin asioihin kuten sosiaaliseen, taloudelliseen tai koulutukselliseen asemaan, koska ne voivat rajoittaa sitä, kuinka paljon ja minkälaisia henkilöitä ihminen elämässään tapaa. (Cushman & Cahn, 1985, 49–50.) Vaikka useissa tutkimuksissa onkin todettu, että samankaltaisuudet asenteissa tai sosiaalisessa luokassa voivat merkittävästi vaikuttaa suhteen syntymiseen, Hruschka (2010) huomauttaa, että samankaltaisuus ei ole välttämätön edellytys suhteen syventymiseksi. Voimme kokea pitävämme toisistamme ilman samankaltaista sosiaalista taustaa. Tämä viehätys tarjoaa parhaimmillaan motivaation jatkaa vuorovaikutusta pidemmällä aikavälillä, jolloin tarjoutuu mahdollisuus luottamuksen rakentumiseen sekä toisen henkilön tarpeiden ja motivaatioiden oppimiseen ja niihin sopeutumiseen. Tämä huomio on nähtävissä myös parisuhteissa: emme välttämättä koe ihastusta vain samankaltaisuuden perusteella vaan viehätys voi syntyä myös eroavaisuuksista kumppanin kanssa ja vuorovaikutuksessa ajan kuluessa.

Perheen on perinteisesti määritetty muodostuvan ihmisistä, jotka ovat geneettisesti tai laillisesti liitoksissa toisiinsa joko verisukulaisuuden, avioliiton tai adoption kautta. Tänä päivänä perheen käsite on kuitenkin monipuolistunut ja perheeseen voidaan katsoa kuuluvan esimerkiksi avopuolisoita tai läheisiä ystäviä. Ystävyys- ja parisuhteilla on puolestaan monia yhteisiä tekijöitä ja esimerkiksi ystävyysuhde voi kehittyä parisuhteeksi. Tämän vuoksi tarkastelen tässä kappaleessa läheisiä ihmissuhteita yksittäisten suhdetyyppien sijaan konfliktien kannalta kiinnostavien näkökulmien kautta: riippuvuuden ja vapaaehtoisuuden sekä sosiaalisen tuen ja supportiivisen viestinnän näkökulmista.

2.5.2 Riippuvuus ja vapaaehtoisuus

Läheisiä ihmissuhteita määrittää suhteen osapuolten välinen riippuvuus, joka syntyy ihmisten molemminpuolisesta vuorovaikuttamisesta toistensa välillä. Näin ollen ihmissuhteet edellyttävät aina vuorovaikutusta. Ajan kuluessa tässä vuorovaikutuksessa suhteen osapuo-

let muovaavat sekä jakavat kognitiivisia ja affektiivisiä tavoitteita, arvoja, tunteita tai käsityksiä viestinnän kautta. (Reganin 2011, 4–6.) Ruesh ja Bateson (1951) ovatkin jo aiemmin esittäneet, että viestinnässä on siis aina läsnä sekä sisällöllinen että suhdeulottuvuus (Donohue & Cai, 2014, 23). Vuorovaikutuksen kautta luodaan siis käsitystä paitsi ihmissuhteesta, myös omasta itsestä suhteessa suhteen toiseen osapuoleen.

Erityisen havainnollistavasti riippuvuus on nähtävissä perhesuhteita tarkasteltaessa. Perhesuhteisiin kuuluu muita ihmissuhteita enemmän sosiaalisia, moraalisia sekä juridisia sääntöjä ja ne ovat luonteeltaan pysyvämpiä, koska niitä ei voi itse täysin valita (Regan, 2011, 6–11). Perhesuhde ja sen dynamiikka vaikuttavat yksittäisen perheenjäsenen emotionaaliseen ja kognitiiviseen toimintaan, mutta myös muiden perheenjäsenten tunteet ja kognitiivinen toiminta vaikuttavat sekä perheen dynamiikkaan että sen jäseniin. Tämän vuoksi perhesuhteet vaikuttavat merkittävästi perheenjäsenten hyvinvointiin ja toimintaan. (Koerner, 2014, 420.)

Koska perheenjäsenet ovat toisistaan riippuvaisia myös saavuttaakseen yhteisiä tai henkilökohtaisia tavoitteitaan, perheissä konfliktikäyttäytyminen on säännöllisempää kuin esimerkiksi ystävyys- tai kollegasuhteissa. Vanhempien ja lasten välisissä konflikteissa on esimerkiksi hyvin usein kyse siitä, että vanhemmat pyrkivät rajoittamaan lasten käytöstä ja lapset pyrkivät tätä vastustamaan. (Berger, 2014, 428.) Mutta koska perheissä suurta riskiä suhteen päättymisestä ei ole, voivat konfliktit perheissä olla muita suhteita aggressiivisempia, vihamielisempiä ja jopa väkivaltaisempia (Koerner, 2013, 211).

Perhesuhteisiin nähden pari- ja ystävyysuhteet ovat luonteeltaan vapaaehtoisempia. Parisuhteisiin liittyy kuitenkin ystävyysuhteita enemmän erilaisia sosiaalisia normeja, rituaaleja, odotuksia ja sääntöjä, kuten odotuksia uskollisuudesta tai avioliiton tuomia juridisia velvollisuuksia (Regan, 2011, 6). Vapaaehtoisuus ja velvoitteiden vähäisyys tekee ystävyysuhteista joustavampia muihin läheisiin suhteisiin nähden, mutta tämän vuoksi ne sisältävät myös suuremman riskin suhteen päättymisestä (Regan, 2011, 10–11). Korkean päättymisriskin vuoksi ystävyysuhteet ovat haavoittuvaisia ja konfliktit saatetaan helpommin jättää käsittelemättä eroamalla ystävästä tai välttelemällä konfliktia. Aiemmin onkin havaittu, että ystävyysuhteissa konflikteja käsitellään yleisesti vähemmän aggressiivisesti kuin muissa läheisissä ihmissuhteissa (Canary ym., 1995, 94–97). Sillarsin (2010) mukaan riippuvuuden

kasvaessa myös konfliktien mahdollisuus kasvaa, joten tästä voisi päätellä että vapaaehtoisemmissa ystävyyssuhteissa konfliktien vähäisyys voi selittyä myös osapuolten alemmalla riippuvuudella.

Lähisuhteissa riippuvuuden määrä voi toki vaihdella myös ajankohdan tai ympäristön vaikutuksesta. Esimerkiksi lasten aikuistuesssa heidän riippuvuutensa vanhemmista luonnollisesti vähenee. Tämä johtaa toteamukseen, että kun osapuolten välinen keskinäinen riippuvuus muuttuu, myös ihmisten välisten konfliktien mahdollisuus, ymmärrys ja panokset muuttuvat (Laursen & Collins, 1994).

Parisuhteiden konflikteja on tutkittu paljon tarkastelemalla osapuolten kokema tyytyväisyyttä ja stressiä parisuhteessa. Viime vuosina viestinnän näkökulmasta parisuhteiden konflikteja on kuitenkin kiinnostuttu tutkimaan erityisesti relationaalisen turbulenssin teorian (*relational turbulence theory*) kautta, joka osoittaa osapuolten välisen keskinäisen riippuvuuden ja suhteessa esiintyvän epävarmuuden liittyvän suhteessa esiintyvään turbulenssin tai kaaokseen. Tässä teoriassa riippuvuus nähdään liittyväksi siihen, kuinka paljon osapuoli sallii toisen osapuolen vaikuttamista omiin tekemisiin. Toinen osapuoli voi tulla tuottaneeksi keskeytyksiä tai häiriöitä (*interference*) estämällä tavoitteiden toteutumista tai hankaloittamalla asioiden tekemistä tai toisaalta helpottaa toivottujen asioiden tapahtumista (*facilitating*). Epävarmuus liittyy osapuolen kokemaan epävarmuuteen itsestä, kumppanista tai suhteen tilasta ylipäänsä. Epävarmuus ja riippuvuus voivat tuottaa voimakkaita tunteita tai arvioita, jotka puolestaan vaikuttavat vuorovaikutuskäyttäytymiseen ja vuorovaikutuksen laatuun ja lopulta suhteessa koetun turbulenssin voimakkuuteen. Esimerkiksi voimakkaat tunteet voivat vaikuttaa siihen, kuinka paljon ihmiset hakevat tai välttelevät viestintää ja onko heidän vuorovaikutuksensa positiivista vai negatiivista. (Solomon ym., 2016, 509–516.) Teoriaa testattaessa viime aikoina on esimerkiksi havaittu, että tyytyväisyyden ja stressin lisäksi relationaalinen turbulenssi voi selittää tehotonta konfliktin käsittelemistä parisuhteissa (Brisini & Solomon, 2021).

Huomionarvoista kuitenkin on, että turbulenssi aiheutuu suhteessa tai sen ympärillä tapahtuvista muutoksista, kuten totuttujen rutiinien rikkoutumisesta tai muuttuvista rooleista tai olosuhteista. Muutokset voivat liittyä esimerkiksi uuteen harrastukseen, työttömyyteen, raskauteen tai vaikka sairauteen (Solomon ym., 2016, 510.) Tästä näkökulmasta koronapan-

demia on yksi merkittävä suhteen ulkopuolinen muutos, jonka on nähty aiheuttavan turbulenssia parisuhteissa, koska pandemia on vaikuttanut päivittäisrutiineihin merkittävällä tavalla: parit ovat joutuneet uudelleen neuvottelemaan roolejaan esimerkiksi lastenhoidon, yhdessäolon ja työskentelyn välillä, mikä on vaikuttanut keskinäisiin riippuvuussuhteisiin (Jones ym., 2021). Viimeaikaisissa tutkimuksissa on myös saatu viitteitä siitä, että havaittavat häiriöt tai keskeytykset ovat lisänneet turbulenssia suhteissa pandemian aikana osapuolten kokeman surun ja vihan kokemusten kautta (Knoster ym., 2020). Tästä näkökulmasta koronapandemia näyttääkin haastavan parisuhteita ja tuottavan otollisen maaperän myös konflikteille.

2.5.3 Sosiaalinen tuki ja supportiivinen viestintä

Riippuvuuden lisäksi ihmissuhteita yhdistävä tekijä on niissä jaettu tai odotettu sosiaalinen tuki, jota osapuolet voivat ilmaista supportiivisella viestinnällä osoittaakseen läheisyyttä, välittämistä, sitoutumista, kiinnostusta, kumppanuutta ja rakkautta (MacGeorge ym., 2011, 324). Tässä tutkielmassa supportiivinen viestintä nähdään siten sosiaalisen tuen ilmentymänä interpersonaalisissa ihmissuhteissa vaikka on myös esitetty, että sosiaalinen tuki olisi perimmäisestään viestinnällinen ilmiö (Virtanen & Isotalus, 2012, 25–37) ja siksi termejä käytetään paljon rinnakkain. Sosiaaliselle tuelle on monia erilaisia määritelmiä, jotka johtunevat käsitteen monitieteellisyydestä: sosiaalista tukea on käsitelty viestinnän lisäksi monilla eri tieteenoilla, pohjautuen erityisesti esimerkiksi psykologian ja sosiologian näkökulmiin (MacGeorge ym., 2011, 317–324).

Albrecht & Goldsmith (2008, 265) määrittelevät sosiaalisen tuen nonverbaalina ja verbaalina viestintänä, jonka tarkoituksena on auttaa hallitsemaan osapuolen kokemaa epävarmuutta itsestä, tilanteesta, toisesta osapuolesta tai suhteesta. Lisäksi heidän mukaansa sosiaalisen tuen tarkoitus on vahvistaa yksilön kokemusta henkilökohtaisesta kontrollista. Aiemmin esitetty relationaalisen turbulenssin teoria näkee epävarmuuden vaikuttavan suhteessa koetun turbulenssin voimakkuuteen, joten tästä näkökulmasta yhteys sosiaaliseen tukeen on kiinnostava, koska sosiaalinen tuki voi auttaa hallitsemaan epävarmuutta paremmin vaikka ei sitä kokonaan vähentäisikään.

Mikkola (2006, 29) nostaa lisäksi sosiaaliseen tukeen liittyväksi tunteen hyväksytyksi tulemisesta, mikä liittyy vuorovaikutuksen suhteellisuuteen ja korostuu etenkin läheisissä ih-

missuhteissa. Esimerkiksi tuen tarvitsija voi kokea häpeää, syyllisyyttä tai kykenemättömyyttä, jolloin hyväksyntää osoittava tuki todennäköisesti toimii paremmin. Näin ollen Mikkolan määritelmä sosiaalisesta tuesta kuuluu Albrecht & Goldsmithia täydentäen: *”Sosiaalinen tuki on tuen antajan ja saajan välistä verbaalista ja nonverbaalista viestintää, joka auttaa hallitsemaan tilanteeseen, omaan itseen, toiseen tai vuorovaikutussuhteeseen liittyvää epävarmuutta ja vahvistaa näin käsitystä hyväksytyksi tulemisesta ja elämönhallinnasta.”*

McGeorge ym. (2011) puolestaan ovat määritelleet supportiivisen viestinnän sanallisena ja sanattomana käyttäytymisenä, jonka tarkoitus on tarjota apua niille, joiden katsotaan tarvitsevan tätä apua. Tämä avun tarpeen näkökulma korostuu etenkin viime aikoina aikuistenvälistä ystävyysuhteita tutkittaessa tehdyissä havainnoissa, joissa sosiaalisen tuen tarve näytetään etenkin elämäkriisien tai käsillä olevan ongelmatilanteen yhteydessä (Doherty, 2021, 54 & Virtanen, 2015). Lisäksi Doherty (2021) on tutkimuksessaan havainnut, että naiset osaavat myös odottaa saavansa tukea aikuisiän ystävyysuhteissa ja jos eivät koe sitä saavansa, se voi johtaa etääntymiseen suhteessa.

Sosiaalista tukea voidaan jäsentää perinteisesti Cutronan ja Suhrin (1994) mukaisesti tuen tarkoituksen mukaan. Emotionaalinen tuki liittyy välittämisen, huolenpidon ja myötätunnon osoittamiseen ja tiedollinen tuki tietojen ja neuvojen jakamiseen. Muita tuen muotoja ovat arvostukseen liittyvä tuki (arvostuksen, luottamuksen tai mieltymyksen osoittaminen toista kohtaan) ja verkostollinen tukeminen, joka liittyy ilmaisuihin yhteenkuuluvuudesta. Viides tuen muoto on konkreettinen tai välineellinen tuki, kuten rahan antaminen tai tavaran lainaaminen. (MacGeorge ym., 2011, 321.) Tuen muodot ja tarpeet vaihtelevat tilanne- ja henkilökohtaisesti mikä tekee sosiaalisesta tuesta ilmiönä monimutkaisen, eivätkä supportiiviseksi tarkoitettut viestit aina tuota välttämättä toivottua lopputulosta: tuen saaja voi olla myös tyytymätön saamansa supportiivisen viestin sisältöön tai esimerkiksi tuen antajan osoittamaan motivaatioon tuen antamiselle (Virtanen, 2015).

Sosiaalinen tuki läheisissä ihmissuhteissa on konfliktien tarkastelun kannalta kiinnostavaa ja keskeistä, sillä Roloff & Chile (2011) ovat esittäneet suhteen osapuolten välisen supportiivisen viestinnän olevan yhteydessä osapuolten käyttäytymiseen konfliktissa. Sosiaalinen tuki ja supportiivinen viestintä eivät kuitenkaan rajoitu vain suhteen tai konfliktin osapuolten

välille, vaan supportiivinen viestintä näyttäytyy myös keskusteltaessa suhteen ongelmista tai riidoista muiden ulkopuolisten läheisten kanssa. Saatamme esimerkiksi puida ystävän kanssa koettua parisuhdekriisiä tai keskustella puolison kanssa perhekriisistä. Viimeaikaisissa tutkimuksissa on saatu viitteitä, että esimerkiksi suhteessa koettu relationaalinen turbulenssi voi heikentää ihmisten kykyä ottaa sosiaalista tukea vastaan muilta läheisiltä keskusteltaessa suhteesta (Brisini ym., 2022).

Perhesuhteissa sosiaalisen tuen ilmaiseminen on nähty merkittävänä yksilöiden viestintämalleja selittävänä tekijänä. Perheiden sisäistä viestintää konfliktitilanteissa on pyritty selittämään Fitzpatrickin ja Richien (1994) määrittelemillä perheviestintämalleilla (*family communication patterns, FCP*). Malleissa perheiden viestintä määräytyy niiden keskustelu- tai mukautumisorientaation mukaan. Keskusteluorientoituneet perheet voivat keskustella avoimesti asioista eivätkä koe tarvetta vältellä konflikteja ja myös konfliktitilanteissa perheenjäsenet kykenevät osoittamaan toisilleen sosiaalista tukea. Mukautumiseen taipuvaiset perheet ovat herkempiä välttelemään konflikteja ja näissä perheissä keskinäinen sosiaalinen tuki on vähäisempää. (Koerner, 2013, 217.) Huomionarvoista on, että näitä perheissä opittuja viestintämalleja lapset saattavat tulla käyttäneeksi vanhempana myös muissa läheisissä ihmissuhteissaan, kuten omissa parisuhteissaan (Canary ym., 1995, 115; Koerner, 2014, 429). Perhe tarjoaa siten ympäristön myös jäsentensä konfliktikäyttäytymisen muovautumiseen ja oppimiseen.

Näillä perheessä opituilla viestintämalleilla voi siis olla merkittäviä vaikutuksia yksilöiden elämään, kuten parisuhteeseen. Konfliktin käsitteleminen on nähty erityisen tärkeäksi parisuhteissa, koska konfliktien onnistuneen käsittelemisen on havaittu olevan yhteydessä parisuhteen jatkumiseen (Siegert & Stamp, 1994). Supportiivinen viestintä on etenkin parisuhdetta voimakkaasti määrittävä tekijä, koska sen avulla parit ilmaisevat mitä ylipäänsä ajattelevat toisistaan ja suhteestaan tai kuinka he käyttäytyvät toisiaan kohtaan. (Vangelisti, 2011, 597.) Sosiaalisen tuen on havaittu liittyvän myös osapuolten romanttiseen vuorovaikutusosaamiseen (Zhou ym., 2021), mikä vahvistaa sosiaalisen tuen merkitystä etenkin parisuhteissa.

3 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

3.1 Tutkimusongelma ja tutkimuskysymykset

Vuorovaikutus ja viestintä ovat konfliktissa keskeisessä asemassa: ne voivat toimia mahdollisina konfliktin aiheuttajina mutta myös työkaluna konfliktin käsittelemisessä. Konfliktin käsitteleminen voidaan nähdä relationaalisen viestinnäkemyksen kautta ikään kuin neuvotteluna tai vuoropuheluna, jossa osapuolet tulevat myös määritelleeksi omaa suhdettaan toiseen varsinaisen konfliktin ratkaisemisen lisäksi. Tämän vuoksi tässä tutkielmassa on kiinnostavaa tarkastella, *miten vuorovaikutuksessa ilmenneet konfliktit on koettu läheisissä ihmissuhteissa koronarokotteista keskusteltaessa.*

Koronarokotekeskustelu tarjoaa kiinnostavan kontekstin konfliktien tarkempaan tarkasteluun, koska koronarokotteisiin liittyvät näkemykset ovat ristiriitaisia ja tämän vuoksi herkkiä synnyttämään konflikteja. Konfliktinhallinnan näkökulmasta näissä konflikteissa voi olla pohjimmiltaan kyse pyrkimyksestä muuttaa toista osapuolta (Roloff & Chile, 2011) ja kun otetaan huomioon, että esimerkiksi erilaiset asenteet ja käyttäytymismallit rokotteisiin liittyen voivat muodostua läheisten kanssa keskusteltaessa (Konstantinou ym., 2021), on myös yhteiskunnallisesti kiinnostavaa, kuinka näistä näkemyksistä läheisissä ihmissuhteissa neuvotellaan.

Putnamin ja Poolen (1987) konfliktimääritelmän mukaisesti konflikti voidaan nähdä vuorovaikutuksena, joka ilmenee osapuolten välillä heidän kokiessaan ristiriitaa tavoitteissaan, päämäärissään tai arvoissaan. Koska konflikti siis tarvitsee syntyäkseen ristiriidan, on mielenkiintoista tarkastella mitä nämä ristiriidat läheisten kesken ovat ja kuinka ne on koettu. Tämän vuoksi ensimmäinen tutkimuskysymys kuuluu:

K1: Mistä konfliktin koettiin johtuneen?

Konfliktin käsittelemiseen valitut strategiat voivat vaikuttaa paitsi konfliktin lopputulokseen, myös vuorovaikutussuhteen koettuun laatuun. Tämän lisäksi konfliktikäyttäytymiseen vaikuttaa myös osapuolten välinen viestintä, kuten supportiivinen viestintä (Roloff & Chile, 2011). Konfliktin käsittelemisen strategioita ja viestintää tarkastelen toisen tutkimuskysymyksen kautta:

K2: Miten koronarokotteita koskevaa konfliktia käsiteltiin?

Jotta konfliktin käsittelemisen voidaan arvioida, on luonnollista siirtää lopuksi tarkastelu siihen, millaisia vaikutuksia konfliktilla on ollut. Läheisissä ihmissuhteissa aiempi vuorovaikutushistoria vaikuttaa suhteen osapuolten vuorovaikutukseen. Muodostamme aiemman vuorovaikutuksen perusteella käsityksiä ja oletuksia suhteesta, mikä vaikuttaa vuorovaikutukseen myös suhteen tulevaisuudessa. (Regan, 2011; Roloff & Chiles, 2011.) Tästä muovautuu tutkielman kolmas tutkimuskysymys:

K3: Miten konfliktin koettiin vaikuttaneen läheiseen ihmissuhteeseen?

3.2 Tutkimusmenetelmä

Tämän tutkielma kytkeytyy viestinnän tutkimustraditioissa sosiopsykologisen ja fenomenologian välimaastoon, jolloin keskeistä on yksilön kokemus ja vuorovaikutuskäyttäytyminen. Sosiopsykologinen näkökulma on kiinnostunut erityisesti ihmisten vuorovaikutuskäyttäytymisestä ja siihen vaikuttavista persoonallisista, tilannekohtaisista ja kognitiivisista tekijöistä. (Littlejohn & Foss, 2011, 53–54).

Fenomenologia puolestaan keskittyy siihen, miten tutkittava asia ilmenee yksilölle itse koettuna. Jokaisen ihmisen tapa kokea ja elää on yksilöllinen, mutta erilaisten yhteisöjen ja kulttuurien luomien yhteisten merkitysten värittämä. Siispä yksilöt voidaan nähdään osana yhteisöjä, joilla on yhteisiä piirteitä ja tapoja kokea maailma. Tällöin yksilön kokemus voi paljastaa myös jotain yleistä tutkittavasta ilmiöstä. Fenomenologinen näkökulma mahdollistaa myös ymmärryksen lisäämisen ihmiselämän ongelmista, koska ne ovat usein ihmisen omasta toiminnasta syntyviä ja siksi niihin liittyvän toiminnan kehittäminen edellyttää olemassa olevien toimintatapojen merkitysten ymmärtämistä. (Laine, 2018, 27–41.)

Koska tässä tutkielmassa tarkastelun keskiössä ovat yksilöiden kokemukset, on tutkimus mielekästä toteuttaa laadullisin tutkimusmenetelmin, sillä laadullinen tutkimusperinne liittyy läheisesti esimerkiksi fenomenologiaan. Laadullinen tutkimus käsittää todellisuuden ja siitä saatavan tiedon olevan aina subjektiivista. Kokemusten kuvaaminen vaatii tulkintaa ja pyrkimystä ymmärtää yksilöiden kuvaamia kokemuksia. Laadullinen tutkimus kohdistuu myös merkityksiin, joita ihmiset eri asioille antavat. (Puusa, 2020, 68–74.)

Laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole niinkään määrällinen yleistettävyyden, vaan kuvaus tarkasteltavasta ilmiöstä (Hirsijärvi & Hurme, 2008, 35–63). Ihmisten kuvaamien kokemusten ja käsitysten kautta voidaan kerätä johtolankoja ja vihjeitä, jotka mahdollistavat tulkintojen tekemisen. Näistä syntyvien tulkintojen kautta saadaan tietoa tutkittavasta ilmiöstä. (Vilka, 2021, 95.) Yksilöiden subjektiivisten kokemusten kautta voidaan siis laadullisessa tutkimuksessa päästä kuvaamaan myös laajempia ilmiöitä.

3.3 Osallistujat

Tutkielmaan haastateltiin henkilöitä, jotka ovat kokeneet konflikteja perhe- tai ystävyysuhteissaan koronarokotteista keskusteltaessa ja nämä erimielisyydet ovat vaikuttaneet suhteeseen negatiivisesti. Kyseessä on siis tarkoituksenmukainen näyte, jossa haastateltaviksi valittiin vain sellaisia henkilöitä, joilla tiedettiin olevan negatiivisia kokemuksia aiheesta (Puusa 2020, 101). Aineistoa rajattiin negatiivisten kokemusten perusteella, jotta voitiin varmistua kyseessä olleen konflikti eikä esimerkiksi närkästystä herättänyt lyhytkestoinen sananvaihto. Kuten aiemmin tutkielman teoreettisessa viitekehityksessä todettiin, konflikti voidaan käsittää monin eri tavoin.

Haastateltavat etsittiin sosiaalisen median (Facebook) kautta, sillä se on nopea tapa tavoittaa laajasti osallistujia ja koska tutkielman kohderyhmä ei ole erityisen homogeeninen. Haastattelut toteutettiin videoyhteyksin, jotta haastateltavien valintaa ei rajoittanut esimerkiksi maantieteellinen sijainti ja haastattelut saatiin tietoturvalisestisesti tallennettua. Haastattelukutsu välitettiin suurimpien kaupunkien (Helsinki, Tampere, Turku, Oulu, Kuopio, Jyväskylä) puskaradio-ryhmiin sekä rokotekeskustelua käyviin ryhmiin Rokotettu, Rokotekriittiset ja Rokotevastaiset.

Haastateltavia ei rajattu rokotekantojen (puolesta tai vastaan) perusteella, koska tavoitteena ei ole niinkään tutkia oikeata tai väärää näkökulmaa rokotteista vaan osapuolten kokemuksia vuorovaikutussuhteesta. Tällöin molempien osapuolten kokemukset ovat yhtä tärkeitä näkökulmasta riippumatta. Haastatteluihin saatiinkin osallistujia, joilla oli hyvin erilaisia suhtautumistapoja rokotteisiin liittyen. Rokotemyönteisyyden ja -kielteisyyden lisäksi haastateltavalla saattoi olla neutraali kanta asiaan, mutta rokote oli jäänyt esimerkiksi muista terveydelisistä syistä toistaiseksi ottamatta. Tästä huolimatta hekin olivat joutuneet kokemaan eripuraa läheisten kanssa, joiden kannat rokotteisiin olivat voimakkaammat.

Kaikki kutsuun vastanneet haastateltiin eikä erillistä saturaatiopistettä määritelty ennakoon, koska haastateltavien joukko ei ollut homogeeninen vaan koostui hyvin eri-ikäisistä ja erilaisten näkemysten ja kokemusten omaavista henkilöistä. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa tarvitaan vain sen verran, kuin mikä on tutkimuksen aiheen kannalta välttämätöntä joten aineistoa voi katsoa olevan tarpeeksi, kun tapaukset eivät tuota enää uutta tietoa tutkimusongelman kannalta. Tällaisen kylläntymis- eli saturaatiopisteen saavuttaminen on kuitenkin laadullisen tutkimuksen kannalta katsottu ongelmalliseksi määrittää, koska tutkijan on vaikea tietää koska hän voi olla varma siitä, ettei tutkimusaineisto tuota enempää uutta tietoa. (Eskola & Suoranta, 1998, 47.) Saturaatiopisteen määrittäminen on todettu erityisen hankalaksi tutkittaessa yksittäisten ihmisten kokemuksia, koska nämä kokemukset ovat aina ainutlaatuisia ja tuovat siten aina väistämättä uutta tietoa (Vilkka, 2021, 122). Viime aikoina tätä näkemystä on kuitenkin haastettu ja on saatu viitteitä, että saturaatio voisi olla mahdollista saavuttaa myös pienikokoisissa aineistoissa (ks. Hennink & Kaiser, 2022). Onkin kiinnostavaa, että vaikka tämän tutkielman osallistujien kokemukset olivat yksilöllisiä, niin kahdeksannen haastattelun jälkeen oli havaittavissa jo selvästi toistuvia teemoja haastateltavien kertomuksissa.

Haastateltavia tiedotettiin haastattelun aiheesta, käyttötarkoituksesta, osallistumisen vapaaehtoisuudesta ja aineiston tallennuksesta sekä käsittelystä etukäteen haastattelukutsussa. Lisäksi haastatteluun osallistuville toimitettiin vielä uudelleen tutkimuskuvaus ja tietosuojaseloste kirjallisena haastattelun kalenterikutsun yhteydessä ja ennen haastattelua varmistettiin, että haastateltava oli näihin tutustunut ja että hän antaa luvan haastatteluun osallistumisesta.

Haastatteluja toteutettiin kesä-elokuun aikana yhteensä 12 kappaletta. Haastateltavista kymmenen oli naisia ja kaksi miespuolista. Kaikki haastateltavat olivat Etelä- tai Länsi-Suomesta. Haastateltavien ikäjakauma oli varsin laaja, 21–71 vuotta. Suurin osa haastatteluun osallistuneista (seitsemän haastateltavaa) suhtautui rokotteisiin myönteisesti. Neutraali kantaa rokottautumiseen oli kahdella ja kielteinen tai kriittinen kolmella haastateltavalla.

Aineistossa esiintyivät eniten perhe- ja parisuhteiden konfliktit. Haastateltavista viisi henkilöä oli kokenut konfliktin perheenjäsenen kanssa, kuten sisarusten, omien vanhempien tai lasten toisen vanhemman kanssa. Viisi haastateltavaa oli kokenut konfliktin parisuhdekump-

panin kanssa. Parisuhteiksi katsottiin tässä yhteydessä puoliset, seurustelukumppanit sekä entiset puoliset, jos konflikti oli kuitenkin ilmennyt osapuolten ollessa vielä yhdessä. Kaksi haastateltavaa kertoi konfliktista ystävän kanssa. Aineistossa kuvattujen ystävyys- ja parisuhteiden kestot olivat pääosin hyvin pitkiä, jopa vuosikymmenten mittaisia. Muutama parisuhde oli kestänyt haastatteluhetkellä alle kolme vuotta.

Muutamilla konflikteja oli ollut useamman läheisen ihmisen kanssa, mutta haastatteluun pyydettiin valitsemaan näistä kokemuksista ensisijaisesti se ihmissuhde, jonka haastateltava itse koki läheisimmäksi tai merkittävimmäksi läheissuhteekseen. Näin haastateltavan oli helpompi keskittyä muistamaan konfliktiin liittyvät tilanteet ja kuvailemaan tapahtunutta viestintää ja vuorovaikutusta läheisen kanssa.

3.4 Aineistonkeruu

Aineisto kerättiin kesä-elokuun 2022 aikana teemahaastatteluina, koska se on aineistonkeruumenetelmänä joustavampi kuin esimerkiksi lomakekysely ja se mahdollistaa saatavien vastausten syventämisen sekä selventämisen. Hirsijärvi ja Hurme (2008) toteavatkin haastattelun eduksi sen, että haastattelija voi tilanteessa tarvittaessa esimerkiksi toistaa kysymyksen, vastata kysymyksiin, oikaista väärinymmärryksiä ja selventää sanamuotoja.

Arkojen ja vaikeiden aiheiden käsitteleminen haastattelun keinoin voi kuitenkin olla haastavaa. Hirsijärvi ja Hurme (2008) näkevät, että lomakekyselyillä kerätty aineisto voidaan toteuttaa kaikkein etäisimmin ja anonyymimmin. Tiittula, Rastas ja Ruusuvuori (2005, 221–222) kuitenkin huomauttavat, että etäisyys ja anonyymius voi toteutua myös esimerkiksi virtuaalihaastattelussa, jossa fyysinen etäisyys säilyy ja viestintä on puheen sijaan tekstipohjaista. Virtuaalihaastatteluja edustavat esimerkiksi chatin tai sähköpostin kautta tehtävät haastattelut.

Videohaastattelun sijaan tässä tutkielmassa olisi toki voinut käyttää esimerkiksi sähköpostihaastattelua, jossa haastattelija lähettää kysymykset sähköpostilla ja jatkaa tarkentavilla kysymyksillä saatuaan vastaukset ensimmäisiin kysymyksiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 63). Vaikka tällä tavoin pystytään ylläpitämään etäisyyttä, menetelmä vaatii osallistujilta kykyä ilmaista itseään kirjallisesti. Lisäksi menetelmä voi vaatia paljon enemmän aikaa ja vaivaa niin tutkimukseen osallistujalta kuin tutkimuksen toteuttajalta muihin menetelmiin nähden.

Teemahaastattelu on haastattelumuotona puolistrukturoitu, eli haastattelun runko perustui kolmeen eri teemaan, joita täydennettiin tarpeen mukaan apukysymyksillä. Ennen haastatteluja toteutettiin testihaastattelu, jonka perusteella haastattelurunkoa ja sen apukysymyksiä pystyttiin tarkentamaan konfliktitilanteessa esiintyvien viestinnän ja vuorovaikutuksen näkökulmista esiin nouseviin seikkoihin. Haastattelun teemat perustuivat asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Ensimmäiseksi haastateltavia pyydettiin kertomaan, kuinka konflikti läheisen kanssa alkoi. Näin pyrittiin kartoittamaan lähtökohtia tai mahdollisia syitä konfliktin puhkeamiselle. Seuraavana teemana haastattelussa käsiteltiin toimintaa konfliktitilanteessa kysymällä, kuinka erimielisyydet näkyivät osapuolten välillä ja kuinka he pyrkivät näitä selvittämään. Viimeisessä teemassa kysyttiin konfliktin seurauksista osapuolten väliseen suhteeseen. Haastattelurunko apukysymyksineen löytyy tutkielman liitteistä (Liite 1).

Haastatteluihin varattiin tunnin verran aikaa. Haastatteluiden toteutuneet kestot olivat keskimäärin puoli tuntia. Haastattelutilannetta saattoi jouduttaa se, että haastateltavia oli jo ennakkoon pyydetty valitsemaan läheinen, jonka kanssa kohdatusta konfliktista keskusteltaisiin. Haastattelut tallennettiin Microsoftin Teams -alustalla, mikä mahdollisti tallennuksen tietoturvallisesti. Yhden haastattelun osalta jouduttiin turvautumaan perinteiseen puhelinhaastatteluun ilman nauhoitusta, joten muistiinpanot kirjattiin reaaliajassa puhelun aikana ja aineisto litteroitiin puhtaaksi välittömästi puhelun jälkeen tarkkuuden parantamiseksi.

Haastattelutilanteet olivat keskustelunomaisia tarjoten haastateltaville tilaa kertoa kokemuksistaan vapaamuotoisesti. Haastattelijana pyrin luomaan positiivisen ja kannustavan ilmapiirin osoittamalla kuuntelemista reagoimalla haastateltavien antamiin vastauksiin esimerkiksi elein tai tarkentavin kysymyksin. Muutamassa haastattelussa saattoi haastateltavalla olla vaikeuksia vastata esitettyyn kysymykseen esimerkiksi konfliktin syistä, jolloin kysymyksen annettiin hetki odottaa ja siihen palattiin myöhemmin haastattelun kuluessa.

3.5 Aineiston käsittely ja analyysi

Haastattelujen jälkeen aineisto litteroitiin tekstimuotoon ja analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin mukaisesti. Microsoft Teams-alustalla on myös mahdollisuus haastattelun nauhoituksen yhteydessä tallentaa puhuttu puhe automaattisesti tekstimuotoon, mutta tästä huolimatta aineisto litteroitiin manuaalisesti tarkkuuden ja mahdollisten Teams-

sovelluksen tuottamien väärinymmärrysten varalta. Litteroitua tekstiaineistoa kertyi 47 sivua fontin ollessa Calibri sekä fonttikoon ja rivinvälin ollessa tiiviisti 11 ja 1.

Sisällönanalyysin tavoitteena on luoda selkeä ja sanallinen kuvaus tutkittavasta aineistosta (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 90). Tiivistettynä analyysiprosessissa pyritään kuvaamaan, erittelemään ja luokittelemaan aineistoa kokonaiskuvan saamiseksi tai ilmiön esittämiseksi uudenaikaisessa näkökulmassa (Hirsijärvi & Hurme, 2008, 143–144). Tässä tutkielmassa ensimmäiseksi koko aineisto litteroitiin sanatarkasti, kirjaten ylös myös esimerkiksi naurahdukset tai käsieleet, joilla voi olla merkitystä aineiston tulkinnessa. Tämän jälkeen koko aineisto luettiin huolellisesti läpi ja ryhmiteltiin haastatteluteemojen mukaan. Haastattelut eivät aina edenneet suoraviivaisesti teemasta teemaan, koska haastateltava saattoi esimerkiksi palata tiettyyn teemaan haastattelutilanteessa myöhemmin, jolloin nämä vastaukset sijoitettiin erikseen käsiteltyihin haastatteluteemoihin.

Sisällönanalyysin aineistolähtöisyydellä viitataan siihen, ettei analyysin lähtökohtana ole valmista teoriaa, joka ohjaisi analyysiä. Teoria pyritään tällöin muodostamaan aineiston pohjalta. (Eskola, 2018, 182.) Miles & Huberman (1994) ovat kuvanneet aineistolähtöisen sisällönanalyysin kolmivaiheisenä prosessina, joka alkaa aineiston pelkistämisestä ja etenee ryhmittelyyn sekä käsitteiden luomiseen (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 91). Pelkistämävaiheessa aineistosta karsittiin epäolennainen pois ja etsittiin litteroidusta aineistosta tutkimuskysymyksiin liittyviä ilmaisuja. Tämä tapahtui lukemalla aineistoa läpi useaan kertaan haastatteluteema kerrallaan ja samalla alleviivaten kiinnostavilta tai toistuvilta vaikuttavia kommentteja tai sanoja.

Sisällönanalyysin ryhmittelyvaiheessa ilmauksista etsitään eroavaisuuksia tai samankaltaisuuksia, jotka ryhmitellään alaluokiksi. Alaluokkia edelleen yhdistelemällä voidaan muodostaa aineistosta yläluokkia (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 93). Viimeisenä vaiheena aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineistossa käytetyistä ilmauksista edetään teoreettisempiin käsitteisiin ja johtopäätöksiin, joita edelleen yhdistelemällä voidaan saada vastaus tutkimuskysymyksiin (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 93–94). Analyysin myötä aineistossa esiintyneistä ilmauksista tunnistettiin erilaisia toistuvia konfliktiin liittyviä ristiriitoja ja toimintatapoja kuvaavia teemoja. Nämä ovat kuvattuna taulukossa 2.

TAULUKKO 2. Aineistosta luokittelun myötä tunnistetut teemat

Alaluokka	Yläluokka	Pääloukka
Odotukset ja oletukset Oma näkemys vs. välien ylläpitäminen	Suhde	Konfliktiin liittyvät tekijät
Totuus vs. valhe vs. tieto Kilpailevat lähteet	Tieto, totuus	
Kasvojen säilyttäminen, kuunteleminen Ilmaisunvapaus, sananvapaus	Tavoitteet, tarpeet	
Fyysinen etäisyys vs. läheisyys Koronarajoitukset, säännöt	Ulkopuoliset tekijät, rakenteet, normit	
Hämmennys, kiihtymys, loukkaantuminen, huoli Turvallisuudentunne	Tunteet	
Yksilönvapaus vs. yleinen etu Terveys Rehellisyys ja avoimuus	Arvot, normit	
Puheenaiheen vaihtaminen, vetäytyminen, ulkopuoliselle taholle puhuminen	Vältteleminen	Konfliktikäyt- täytyminen
Leimaaminen, syytteleminen, nimittely, argumentointi	Kilpaileminen, taisteleminen	
Kompromissi	Mukautuminen	

Lopuksi tunnistettuja teemoja tarkasteltiin myös suhdetyypin mukaan, jotta aineistoa on mahdollista tarkastella myös sen mukaan, millaisia mahdollisia eroja tai samankaltaisuuksia suhteen luonne tuottaa. Tulosluvussa haastateltavat on nimetty nimillä H1-H12 ja nimen

perään on lisätty maininta siitä, mitä suhdetyyppiä henkilö aineistossa edustaa (ystävyy-, perhe- tai parisuhde).

3.6 Eettinen pohdinta

Hyvää tutkimusta ohjaa eettinen sitoutuneisuus (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 110). Tämä tutkielma toteutettiin hyvää tieteellistä käytäntöä noudattaen, mikä tarkoittaa tiedeyhteisön tunnustamia eettisesti vastuullisten toimintatapojen noudattamista kuten rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta läpi prosessin (TENK 2023).

Eryistä huomiota tulee kiinnittää tutkittavien suojaan. Tähän kuuluu osallistujien tiedottaminen tutkimuksen tarkoituksesta, tavoitteista, menetelmistä ja riskeistä sekä heidän oikeuksiensa sekä hyvinvoinnin turvaaminen. Osallistujilta on myös saatava vapaaehtoinen suostumus tutkimukseen osallistumiseksi ja huomiota on kiinnitettävä annettavien tietojen luottamuksellisuuteen ja anonymiteettiin. (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 115–116.)

Tutkielmaan osallistuminen oli vapaaehtoista ja osallistujia tiedotettiin tutkielman sisällöstä, sen toteuttajasta ja tarkoitusperistä sekä henkilötietojen käsittelystä ja säilyttämisestä ennen haastattelun alkua. Kaikki osallistujat antoivat suostumuksen tutkielmaan osallistumisesta ja tietojen käsittelystä sekä säilyttämisestä. Tämä suostumus varmistettiin vielä jokaiselta osallistujalta ennen haastattelun nauhoitusta.

Eryistä huomiota kiinnitettiin luottamuksellisuuteen ja vastaajien anonymiteettiin. Tällä haluttiin varmistaa, että tutkittaville ei syntyisi negatiivisia seurauksia tutkimukseen osallistumisesta ja tunnistettavat henkilötiedot anonymisoitiin aineistosta. Laadullisen tutkimuksen peruseriaatteiden mukaisesti suorat tunnisteet kuten nimi ja sähköpostiosoite poistettiin aineiston yhteydestä heti kun aineiston tekninen toimivuus oli tarkistettu ja aineisto oli litteroitu.

Litteroidusta aineistosta muutettiin tunnistettavat erisnimet yleisluontoisemmiksi, esimerkiksi henkilön nimi muotoon *sukulainen*. Tällainen tietojen muuttaminen poistamisen sijaan on yleisesti suositeltavampaa aineiston anonymisoinnin kannalta, koska tällöin tekstin ymmärrettävyys säilyy paremmin. Lisäksi taustatiedot luokiteltiin laveasti määritettyihin kategorioihin anonymisoinnin turvaamiseksi. (Kuula, 2011, 148–150.) Tulosten yhteydessä esitettäviin lainauksiin ei tuotu esiin henkilön ikää tai sukupuolta, jotta henkilöitä ei näidenkään

perusteella voida tunnistaa. Konfliktitilanteiden kuvailussa kiinnitettiin huomiota myös siihen, etteivät ne sisällä liian tarkkoja tunnistetietoja haastateltavien läheisistä.

Haastateltavilta ei kysytty terveystietoja, mutta he saattoivat näitä spontaanisti ohimennen ilmaista. Suostumus henkilötietojen käsittelystä oli jokaiselta varmistettu ennen tätä ja tällaisia terveyteen liittyviä henkilötietoja ei tilastoitu lainkaan ja ne poistettiin litteroidusta aineistosta. Aineisto säilytettiin huolellisesti opinnäytetutkimuksen tietosuojailmoituksen mukaisesti.

Tutkielman toteutuksessa huomioitiin myös että konfliktit ovat voineet vaikuttaa ihmissuhteisiin hyvinkin negatiivisesti ja ne ovat voineet aiheuttaa tutkielmaan osallistujille stressiä. Tutkielman tavoitteena ei ollut vaikuttaa tai ottaa kantaa vastaajien rokotuskantoihin. Tämän vuoksi tutkielman toteutuksessa tutkielman toteuttaja pyrki objektiivisuuteen sekä avoimuuteen läpi prosessin sekä kiinnittämään erityistä huomiota siihen, että haastateltavat kohdattiin arvostavasti. Haastateltavien rokotekantoihin ei otettu kantaa eikä niihin pyritty vaikuttamaan tutkielman toteutuksessa.

4 TULOKSET

4.1 Konfliktiin liittyneet tekijät

Haastatteluista tunnistettiin useita erilaisia ristiriitoja, jotka vaikuttivat konfliktin syntymiseen tai nousivat esiin konfliktia käsiteltäessä. Nämä liittyivät esimerkiksi osapuolten arvoihin, tavoitteisiin tai käsityksiin tiedosta.

Suhde ja tunteet

Yli puolelle haastateltavista syntynyt konflikti, sen voimakkuus tai toisen osapuolen käytös tulivat yllätyksenä ja aiheutti tämän vuoksi vastaajissa hämmennystä. Koska kyseessä oli läheinen ihmissuhde, osapuolilla oli jo olemassa oletuksia ja odotuksia toisen osapuolen näkemyksistä, jotka saattoivatkin koronarokotusten osalta osoittautua vääriksi.

H1 (ystävä): Mä koen että koin sen niin vahvasti koska mietin, että miten voi olla ihminen mun elämässä jota mä pidän tosi läheisenä ja sit hän ajattelee tällaisesta perustavanlaatuisesta asiasta aivan eri tavalla ku mä.

Osa taas oli jo aiemmin tunnistanut eriäviä näkemyksiä läheisensä kanssa esimerkiksi muista yhteiskunnallisista tai ajankohtaisista aiheista. Taustalla saattoi olla myös uskomuksia, jotka liitettiin koronaan tai salaliittoteorioita. Läheinen oli esimerkiksi saattanut kiistää koko pandemian olemassaolon tai väheksyä sen merkitystä jo hyvin varhaisessa vaiheessa koronakriisiä.

H7 (perhe): On ollu riitoja ja sellaista, että ollaan päätetty, ettei puhuta jostain aiheista ollenkaan. Ne on liittyny esim. feminismiin, uskontoon ja ylipäättään mediaan, että mikä media on luotettava. Hyvin paljon tällaista.

Konfliktin yhteydessä saatettiin viitata myös muihin aiempiin konflikteihin. Yksi haastateltavista kertoi toisen osapuolen nostaneen esiin jopa ongelman, jonka olemassaolosta hän ei ollut edes aiemmin tietoinen:

H1 (ystävä): Sit hän totesi, että hänellä on ollut usein aiemminkin tällainen ongelma mun kanssa että hän kokee, ettei pääse sanomaan tai saa ääntään mun kanssa kuuluviin.

Kaikki haastateltavat myös tunnistivat rokottautumisen viime kädessä olevan jokaisen oma asia ja valinta. Osalla saattoi olla muita läheisiä, joiden näkemys koronarokotteista oli erilainen kuin itsellä, mutta varsinaista konfliktia ei välttämättä muiden kanssa ollut samalla tavalla syntynyt kuin haastattelussa kerrotun läheisen kanssa.

H12 (parisuhde): Mä olisin ollut ihan sinut sen kanssa että hän on ne (*rokotteet*) valinnut ottaa, ok, on mulla muitakin läheisiä ja suurin osa niistä on ottaneet ja se on heidän valinta. Sen mä olen sanonut koko ajan, että mä en tuomitse muita, mutta mä odotan että myöskään minua ei tuomita minun valinnoista.

Monet haastateltavat arvelivat konfliktin käsittelemisen vaikeuden johtuneen arvostiriitojen lisäksi molempien osapuolten luonteenpiirteistä. Osapuolet saattoivat olla kertomusten mukaan jääräpäisiä, voimakastahtoisia tai liian ylpeitä antamaan periksi. Osapuolet joutuivat myös tasapainoilemaan sen suhteen, kuinka paljon voivat pitää omasta näkemyksestään kiinni ja paljonko voivat tehdä myönnytyksiä omista näkemyksistä suhteen ylläpitämiseksi.

Enimmäkseen haastateltavat kuvailivat hämmennyksen, ärtymyksen tai kiukun tuntemuksia, joita keskustelut herättivät, mutta näitä tunteita niukasti sanoitettiin ääneen suoraan osapuolten välillä. Tunteet kuitenkin näyttäytyivät rokotteista keskusteltaessa esimerkiksi äänen korotuksena tai puhenopeuden kiihtymisenä.

H7 (perhe): Se hermostui hyvin kovasti ja kiihtyi silminnähden. Jos puhuttiin puhelimesta, niin se alkoi puhumaan nopeammin ja saattoi alkaa vähän niinku huutamaan tai kovemmalla äänellä. Ja mä sit taas puhuin ehkä ivallisesti, ja sit myös niinku no, saatoin katkaista puhelun ja lyödä luurin korvaan koska meni niin hermot siihen hommaan. Ja sit mä saatoin sanoa, että mä tiedän mitä sä ajattelet ja mitä mä ajattelen ja puhutaan jostain muusta jos puhutaan ylipäättänsä mitään.

H10 (parisuhde): Mä nään heti sen niistä sen ilmeistä. Ei heitä huumoriksi, vaan siis sehän ihan raivostuu jos näistä yrittää keskustella ja se ihan niinku tärisee, jos minä yritän sen kanssa joskus jostain keskustella, niin se menee ihan johonkin ihme moodiin.

Osa arveli kokemansa perusteella että konfliktin taustalla oli huolta ja pelkoa, mutta hyvin harva toi näitä tunteita esiin suoraan läheisen kanssa keskustelun aikana. Muutamassa tapauksissa osapuolet olivat kesken konfliktin muistuttaneet tosiaan siitä, kuinka rakkaita he ovat toisilleen, vaikka ovatkin asioista eri mieltä.

Ulkopuoliset rajoitukset ja arvot

Rokotteen ottaminen tai ottamatta jättäminen vaikutti monessa tapauksessa konkreettisesti suhteen fyysiseen läheisyyteen erityisesti erilaisten rajoitusten kautta. Tapaamisia rokottamattomien kanssa saatettiin vältellä tai kartella sen perusteella, että lähipiirissä on riskiryhmäläisiä tai pelättiin omaa sairastumista. Esimerkiksi lasten tai iäkkäiden sukulaisten tapauksia saatettiin rajoittaa sairastumisriskin vuoksi.

H9 (perhe): Sit on tietty kaikki tällaiset ulottuvuudet, että on lapsenlapsia ja muuta. Niin sit kun todetaan, että isovanhemmat on rokottamattomia, niin osa sukulaisista on kieltäytynyt tulemasta tapaamaan ihan vaan sen takia, jotta he eivät itse tartuttaisi mahdollista koronavirusta. Se on luonu vähän niinku sellaisen sosiaalisen muurin.

Henkilön rokottamattomuus saattoi estää myös yhteisiin perhejuhliin osallistumisen. Toisaalta myös henkilöt, jotka eivät ottaneet rokotetta, saattoivat joutua välttelemään kanssakäymistä läheisten kanssa erityisen tarkkaan, jotta eivät sairastuisi.

H3 (perhesuhde): Silloin kun meillä oli korona, hän oli silloin niin, että nyt pitää viikon – kahden tauko ettei näe lapsia. Ja sit mä niinku pienessä päässäni mietin että ehkä jos olisit ottanu rokotteen, niin se ei olisi niin suuri juttu.

Tapauksissa joissa tapaamista ei olisikaan kokonaan vältetty, saatettiin kanssakäymisissä pitää tarkemmin etäisyyttä turvavälien vuoksi tai esimerkiksi pidättäytyä hellyydenosoituksesta, kuten halaamisesta. Vaikka pandemian aiheuttamat fyysisen kanssakäymisen rajoitukset poistuivatkin, itse konfliktin vältteleminen saattoi myös pahimmillaan johtaa vuorovaikutuksesta irtaantumiseen riitelyn välttämiseksi, esimerkiksi puheluiden tai tapaamisten lopettamisella.

Koronarokotekonteksti osoittautui haastattelujen valossa erityisen hankalaksi konfliktiksi, koska siihen liittyi paitsi oma terveys ja turvallisuudentunne, myös huoli toisen osapuolen ja kaikkien muiden läheisten turvallisuudesta. Pandemia kosketti kaikkia rokottautumisesta riippumatta erilaisten rajoitusten muodossa, ja siksi osapuolen oma rokottautumispäätös ei voinut olla vaikuttamatta myös läheisiin ihmissuhteisiin.

H2 (ystävä): Mutta se, että jos epäilee tosi paljon tommosta ton tason salaliittoo terveyteen liittyen, niin se menee niin perustavanlaatuisesti sinne oman turvallisuudentunteen ja turvallisuuden kokemisen tasolle, että on tosi vaikea ottaa vastaan sellaista toisenlaista tietoa, jos kokee että mä en nyt voi luottaa tähän tahoon ja ne valehtelee kaikesta, niin mikään tieto mitä he tarjoaa ei voi olla totta.

H9 (perhe): Minä ja muut sukulaiset ollaan käyty aina vuoron perään keskusteluja heidän kanssaan ja yritetty jotenkin järjen avulla selittää, että nää rokotukset kun on just heidän kaltaisilleen vanhuksille, jotka kuuluu riskiryhmiin. Että heillehän se on äärimmäisen tärkeää.

Huolta herätti erityisesti läheisten riskiryhmään kuuluvien sairastuminen tai lasten rokottaminen tai rokottamatta jättäminen. Rokottamattomat saattoivat myös uskoa, että rokotettu ihminen voi tartuttaa rokottamattoman ja aiheuttaa tällöin erilaisia terveydellisiä oireita:

H5 (parisuhde): Mä sanoin että ootko tullut ajatelleeksi, että entä jos sä sitten tartutat muhun sen piikkiproteiinin?

Vaikka rokottautuminen on vapaaehtoista, kansalaisia siihen vahvasti kannustettiin rokote-kattavuuden nostamiseksi ja siten koronapandemiasta pois pääsemiseksi. Tämä vapaaehtoisuuden ja yleisen edun nimissä toimiminen näkyi haastatteluaineistossa yksilönvapauden ja yleisen edun sekä normien välisenä ristiriitana.

H1 (ystävä): Se on mun mielestä niinku kaikkien kansalaisvelvollisuus se rokote ottaa. Hänen kantansa oli että sitä rokotetta ei ole tarpeeksi tutkittu ja että hän kokee, että hänellä on niinku itsemääräämisoikeus omaan kehoon.

Tämä yksilönvapauden arvo asettui välillä vastakkain yleisen edun kanssa myös tapauksissa, joissa osapuoli saattoi pyrkiä ohjaamaan myös muita läheisiään toimimaan yhteiskunnan yleistä etua vastaan. Eräs haastateltavista kuvasi asiaa seuraavasti:

H7 (perhe): Mä sanoin että mä luotan siihen, että tiede tai tiedeyhteisö tietää mitä tässä tilanteessa tulee tehdä ja koska yhteiskunnan täytyy kuitenkin hoi-
taa tää ongelma, niin mä toimin sen mukaan. Hän sanoi, että hän ei kyllä sitä
rokotetta ota ja sitten hän kertoi siitä myös muille sukulaisille. läkkäälle suku-
laiselle hän sanoi, ettei sen tulisi ottaa sitä rokotetta. Näkyi siis silleen, että hän
todella voimakkaasti puhui siitä että hän ei sitä rokotetta todellakaan ota ja et-
tä minunkaan ei tulisi ottaa sitä. Että kenenkään ei tulisi ottaa sitä.

Läheisissä ihmissuhteissa jaettu rehellisyyden arvo joutui myös erityisesti seurustelusuhteis-
sa haastetuksi, kun toinen osapuoli joutui punnitsemaan, voiko omasta rokottautumisesta
kertoa toiselle osapuolelle ollenkaan. Tällöin ristiriita näyttäytyi rehellisyyden ja suhteen
ylläpitämisen tai riidan välttämisen välillä. Taustalla oli oletus siitä, että konflikti eskaloituu
tai vuorovaikutus toisen osapuolen kanssa tulevaisuudessa hankaloituu.

H8 (parisuhde): Tämä asia ei taas mulle ole mikään piikki lihassa tai mikään
semmonen mutta mä oon huomannu, että se on alkanu vaikuttamaan myös
mun omaan ajatteluun. Että nyt mä sitten emmin sitä neljättä rokotetta että
voinko mä ottaa sen ja miten mä kerron siitä? Kerronko että mä menen hake-
maan ja mitä jos mä sit sairastun siitä, saan flunssan tai muuta, ja sit saan sen
piruilut siitä. Vai olenko mä kertomatta että mä haen? Että tää on silleen niinku
ikävä tilanne, kun ei nyt sitten tiedä miten tän asian kanssa sitten toimisi.

Seurustelusuhteissa kertomatta jättäminen saattoi aiheuttaa pahaa mieltä, jos asiasta olisi
haluttu keskustella enemmän ennen toisen rokottautumista. Yksi haastateltava kuvasi ker-
tomatta jättämisen herättämiä tunteita seuraavasti:

H5 (parisuhde): Hän kävi sitten ottamassa ensimmäisen rokotteen ja meillä oli
siinä joku pikkunen kriisinpoikanen. Hän ei kertonu siitä mulle etukäteen ja
mähän sain sitten hepulin siitä. En mitään itkupotkuraivaria, vaan mähän pa-
ruin sitten ihan hullun tavalla että: ”Ai näin sitten menit tekemään ja koska aat-

telit kertoo mulle?”. Mä luulen, että se tuli niin yllätyksenä hänelle se mun niin vahva reaktio siitä, että hän ei niinku tajunnut sitä, kuinka tärkeää olis ollut siitä asiasta keskustella ja miettiä niinku siinä kohdassa tai mun miettiä, miten mä sen asian käsittelen tai mitä mä haluan sitten siltä osin.

Perhe- ja ystävyysuhteissa rokotteen hankkimisesta tai hankkimattomuudesta pystyttiin kertomaan avoimemmin, jos se koettiin ylipäänsä tarpeelliseksi. Etenkin perhesuhteissa monet arvelivat, että toinen osapuoli osaa arvata ääneen lausumattakin kuinka toinen loppujen lopuksi rokottautumisen kanssa toimii, joten asiaa on turha ”alleviivata” enempää.

Osapuolten tavoitteet

Keskusteluissa omien kasvojen säilyttäminen koettiin tärkeäksi. Konflikti saattoi joissakin tapauksissa mennä myös henkilökohtaisemmaksi, kun osapuolia saatettiin nimitellä tyhmäksi, lampaaksi, hulluksi tai muutoin vähätellä heidän älykkyyttään. Näissä yhteyksissä eri näkökantoihin liitetyt leimaavat ennakkoluulot näkyivät vahvasti: rokotemyönteiset ”lampaat” ja ”hullut” rokotekielteiset. Älykkyyden vähättelyllä ja nimittelyllä saatettiin tulla hyökänneeksi toisen osapuolen kasvoja vastaan, jolloin osapuoli koki tulleen loukatuksi.

H11 (parisuhde): Mutta siis hän sanoi minua mielisairaaksi just ennen kuin mä sit muutin pois. Mä sanoin sille, että jos sä vielä tästä mua painostat, niin mä katkaisen välit kokonaan, koska on tosi rasittavaa olla sellaisen epäilyksen kohteena, että sinä olet mielisairas.

H6 (parisuhde): Se oli lähinnä minun osaamisen ja auktoriteetin vähättelyä. Tai pienentämistä tai väheksymistä. Että et sä mitään tiedä ja tälleen näin.

Kaikilla haastateltavilla ei kuitenkaan ollut vahvaa rokotekantaa kumpaankaan ääripäähän. Siitä huolimatta heitäkin saatettiin leimata toisten läheisten puolelta salaliittoteoreetikoksi tai hulluksi, koska he eivät ota rokotetta ja samalla toisten läheisten puolelta lampaaksi, koska eivät ilmaise yksiselitteisen kielteistä kantaa rokotteisiin. Näissä tapauksissa koettiin painostusta siihen, että pitäisi olla jompaakumpaa mieltä rokotteista.

H2 (perhe): Se jotenkin loukkas hirveesti mua, että mun älykkyyttä kyseenalastettiin sillä, että mä en siinä tilanteessa halunnut ottaa sitä.

Etenkin perhesuhteissa haastateltavat näyttivät kokevan tärkeänä paitsi omien kasvojen myös toisen osapuolen kasvojen suojelemisen. Tällöin kannettiin huolta siitä, miltä oma läheinen vaikuttaa ulkopuolisten silmissä, kun jakaa näkemyksiään julkisesti esimerkiksi sosiaalisessa mediassa.

H9 (perhe): Mä oon itse kokenu tän tilanteen vähän niinku semmosena häpeällisenä. Että tuntuu vähän niinku että omat vanhemmat olis tyhmiä. Ei sitä kehtaa kaikille edes tunnustaa, että mun vanhemmat ei oo käyny rokotuksessa.

Lisäksi moni rokotekannasta riippumatta toi esiin suoraan tai välillisesti tarpeen kuulluksi tulemisesta: halua koronarokotteista keskustelemiseen olisi voinut olla enemmän, jos olisi kokenut tulevansa kuulluksi tai ymmärretyksi. Moni haastateltava kokikin jälkikäteen arvioiden, että keskusteluissa olisi tullut kunnioittaa enemmän toisen tapaa ajatella ja osoittaa kuuntelemista toista ihmistä ja tämän perusteluja kohtaan. Kun näin ei tapahtunut, toinen osapuoli saattoi kokea, ettei saanut ilmaista itseään vapaasti eikä hänen tunteitaan huomioitu.

H11 (parisuhde): Eihän me vieläkään tiedetä huijataanko meitä, mutta kyllä siitä pitäisi keskustella jos toinen pelkää. Ja hän ei suostunut siihen, että mun pelko on oikeutettu. Että minulta niinku oma ajattelu kiellettiin.

Vaikka tukea ei toiselta osapuolelta konfliktissa saatu, tukea saatiin kuitenkin sosiaalisen median ryhmistä tai muilta läheisiltä kuten ystäviltä. Useimmiten nämä henkilöt edustivat samaa näkökantaa kuin haastateltava, jolloin haastateltava sai vahvistusta omille ajatuksilleen.

Käsitykset tiedosta

Osapuolten pyrkiessä osoittamaan mikä näkökanta tai toimintatapa on oikea tai väärä nousi esiin myös ristiriita sen suhteen, mitä osapuolet pitivät totena ja valheena. Tämä näyttäytyi osapuolten argumentoinnissa erityisesti erilaisten lähteiden luotettavuuden arvioinnissa.

H11 (parisuhde): Minulta hän vaati tietää että mistä mä tiedän nää kaikki huuhaat niin, annoin sille sitten linkkejä. Niin arvaa mistä se tarkistaa ne? Wikipe-

diasta! Kuule hyvä ihminen, akateemisia kouluja oot käynyt ihan turhaan, että Wikipedia! Mä kuule meen sinne kirjoittamaan niin että menee oikein.

Osa haastateltavista teki aktiivista faktantarkistusta toisen osapuolen esittämiin väitteisiin ja toimittamiin lähteisiin. Esitettyjä lähteitä ja niiden todenmukaisuutta myös arvioitiin aktiivisesti keskustelussa osapuolten välillä.

H6 (parisuhde): Mä käytin monta tuntia aikaa kun mä lähdin katsomaan että mikä juttu tämä oikein on, mistä tää on lähtöisin ja onko tää totta, löytyykö tähän faktantarkistusta jostain ja tein niistä hänelle koosteen, johon hän totesi, että ei toi pidä paikkaansa.

Merkille pantavaa konfliktin käsittelyssä oli, että keskusteluissa käytettiin erittäin paljon ulkopuolisia lähteitä ja tietoa haettiin aktiivisesti oman argumentoinnin tueksi. Tietoa haettiin esimerkiksi perinteisestä mediasta, sosiaalisesta mediasta tai viranomaislähteistä. Toisaalta hankaluutta tuotti myös tiedon puute, minkä vuoksi osapuolilla oli vaikea arvioida mihin tietoon voi luottaa. Tällöin myös oman näkökannan perustelu saattoi olla hankalampaa.

H10 (parisuhde): Sit se kaivoi jotain THL:n sivuja että kato nyt, ei ole kokeellinen rokote ja ei oo sitä tätä totta, sä oot väärässä ja hänellä ei ollut mitään muuta antaa kuin ne THL:n tiedot.

Keskustelua saatettiin käydä osapuolten välillä myös sosiaalisessa mediassa kommentoimalla toisen osapuolen julkisia Facebook-päivityksiä korjaamalla niissä esitettyjä väitteitä koronarokotteisiin liittyen. Myös pelkästään se, että läheinen ylipäänsä jakoi näkemyksiään julkisesti, saattoi herättää haastateltavissa negatiivisia tunteita.

H2 (perhe): Silloin pahimpaan aikaan hän postasi ihan jokaiseen somealustaan ihan koko ajan kaikkee että tiesiksä sä tän ja tän ja itte yritin tietty kääntää silleen, että lue tästä asiasta ennenku sä levität tällaista tietoa. Jos sä itte uskot johonki tommosteen niin ei se mitään, saa uskoo mihin vaan, niinku se ihmisen uskonnon ja uskonvapaus whatever, mutta mä vierastan hirveesti sitä että tungetaan toisille niinku väkisin näkyville.

Osalla hankaluuksia tuotti myös tiedon ymmärtäminen esimerkiksi viranomaislähteiden kanssa. Tällöin esimerkiksi erilaisten tilastojen ymmärtäminen vei paljon aikaa eivätkä molemmat osapuolet jaksaneet perehtyä aineistoihin yhtä paljoa.

4.2 Konfliktin käsitteleminen

Yhteistä kaikille haastateltaville koronarokotenäkemyksistä riippumatta oli kokemus konfliktin käsittelyn vaikeudesta. Konfliktia käsiteltiin kilpailemalla argumenteilla, arvioimalla vastapuolen argumentointia sekä lopulta mukautumalla tai välttelemällä konfliktia tai sen eska-loitumista. Yhteistyötä, joka tämän tutkielman teoreettisesta näkökulmasta nähdään molempia osapuolia tyydyttävän win-win-tilanteen saavuttamisena, ei aineistossa havaittu. Tähän toki vaikuttaa tutkielman aineistonrajaus: tutkielmaan haettiin henkilöitä, jotka ovat kokeneet konfliktit negatiivisena läheisen kanssa.

Suurimmassa osassa tapauksia pidättäydyttiin henkilöön menevästä nimittelystä, mutta sitäkin suurempi osa haastateltavista pyrki kohdistamaan kritiikin toisen sanomisiin ja tiedon lähteisiin. Vaikka haastateltavat olivat samaa mieltä siitä, että rokottautuminen on viime kädessä jokaisen oma asia ja valinta, osapuolet pyrkivät kuitenkin aktiivisesti vaikuttamaan toisen osapuolen näkemyksiin. Haastateltavat kuvasivat, kuinka tavoitteena keskustelussa oli ”takoa järkeä” tai ”avata toisen silmät”.

Monessa tapauksessa kasvatusten tai puhelimitse käytyä keskustelua jatkettiin pitkään lähettelemällä viesteillä toiselle osapuolelle erilaisia linkkejä lähteisiin. Tämä näyttäytyi ikään kuin perustelujen ja lähteiden ”kilpavarusteluna”. Kaikilla haastateltavilla ei kuitenkaan riittänyt aika, kiinnostus tai oma osaaminen perehtyä eri lähteisiin ja etsiä vaihtoehtoisia lähteitä valtamediaan ja viranomaisiin nähden yhtä paljon kuin toisella osapuolella. Tällöin tämä oman näkemyksen ”todistustaakka” koettiin raskaaksi.

H4 (ystävä): Mulla ei ollu ees aikaa sellaiseen (*lähdemateriaaliin*) perehtyä ja mä koen että vaikka mä kuinka yritinkin lukea ns. luotettavasta lähteestä asiaa, niin – – mulla ei ole akateemisia valmiuksia että vaikka mä lukisin sellaista materiaalia, joka olisi täysin tarkoitettu maallikoille, niin mä en vaan pysty ymmärtämään sitä. Tätä mä yritin hänelle aina sanoa – – että mä en oo loppujen

lopuksi kauheen kiinnostunutkaan siitä, niin mun on vaan pakko luottaa asiantuntijoihin.

H8 (parisuhde): Mä ajattelen että jos professori sanoo näin, niin se on näin. Sitteen hän taas ajattelee eri tavoin ja hakee lähteitä ja kyseenalaistaa. Mä taas en jaksa kyseenalaistaa (*naurua*).

Koska osapuolten esittämät erilaiset todisteet ja vakuuttelut eivät tuottaneet tulosta, moni kuvaili tilanteen päätyneen jankkaamiseen joka ei enää johtanut mihinkään, kun kumpikaan ei onnistunut muuttamaan toisen käsitystä koronarokotteista. Tämä toisen osapuolen jankuttaminen ja toistaminen koettiin ärsyttävänä.

H7 (perhe): Varmasti pystyy asian ottamaan uudelleen puheeksi milloin vain jos vain jaksaa jankata mutta kun ei jaksa. Mä näen sen niin turhana, kun hän ei mieltänsä muuta minkään asian suhteen ja niin vaikeana, että mä olen oikeastaan luopunut toivosta että hän tulisi tän asian kanssa ns. järkiinsä minun näkökulmastani.

Konfliktia saatettiin myös kokonaan vältellä varomalla puheenaiheita, jotka voisivat johtaa keskustelun rokotteisiin tai koronaan. Välttelyä osoitettiin myös ottamalla toiseen osapuoleen fyysistä välimatkaa tai pitämällä taukoa yhteydenpidosta toivoen, että aika auttaa konfliktin yli pääsemiseksi.

H9 (perhe): Kun kerran kävin kotona ja asiasta tuli jälleen puhetta, niin totesin että parempi ettei ruveta riitelemään niin päätin nostaa kytkintä ja lähdin kotiin. Että haluaa niinku välttää riitoja.

Joissakin tapauksissa saattoi käydä myös niin, että toinen osapuoli mukautti omaa käytöstään konfliktissa vaikenemalla lopulta omista ajatuksistaan, jotka eriävät toisen osapuolen ajatuksista. Näin toiselle osapuolelle annettiin tilaa jatkaa puhumista, mutta näiden puheiden annettiin ”mennä toisesta korvasta sisään ja toisesta ulos”. Mukautumisella haastateltavat pyrkivät suojaamaan suhdetta ja välttelemään riitelyä.

H4 (ystävä): Mä nykyään vaan vähän niinku nyökyttelen enkä ees sano mitään, eli mä en vaan enää puhu enkä lähde yhtään mihinkään keskusteluun enkä sa-

no että toi on täyttä paskaa, tai että sähän oot tässä se jota on viilattu linssiin. Mä en vaan sano, koska mä tiedän että siitä aiheutuu molemminpuolista pahaa mieltä.

Päätös olla puhumatta aiheesta ei aina ollut molempien osapuolten yhteinen päätös. Aiheesta päätettiin joko yksipuolisesti tai yhteisellä sopimuksella olla enää puhumatta.

H11 (parisuhde): Hän sanoo hyvin jyrkästi että tästä nyt ei puhuta ja kyllähän sä nyt ymmärrät että tää on täyttä huuhaata ja tästä ei nyt puhuta. Hän ei huuda, huido tai potki vaan hän on niin vihainen, että höyryä tulee korvista.

H6 (parisuhde): No siinä kohtaa mä olin yleensä hiljaa – tai kyllä mä siihen ensin koitin vastata, että kyllä mä jotain tiedän – mutta sit kun mä tajusin että nää faktat ei vaan pure, niin sitten mä vaan rupesin oleen hiljaa.

Monessa tapauksessa konflikti ei saavuttanut selkeää lopputulosta, vaan sen olemassaoloon yritettiin sopeutua ja mukautua. Joka tapauksessa vastaajien ja läheisten välinen vuorovaikutus näytti muuttuvan kapeammaksi, jos osapuolet kokivat, etteivät voi ilmaista itseään vapaasti vuorovaikutuksessa toisen kanssa.

Usea haastateltavista myös keskusteli konfliktista muiden läheisten, kuten ystävien tai muiden perheenjäsenten kanssa tuen saamiseksi. Useimmiten nämä henkilöt edustivat samaa kantaa kuin haastateltava, jolloin haastateltava sai vahvistusta omille ajatuksilleen. Muutama oli käsitellyt konfliktia läheisen kanssa myös terapian avuin.

4.3 Konfliktin vaikutukset läheiseen ihmissuhteeseen

Vaikka moni kuvaili konfliktin päätöksen olleen yhteinen ”*agree to disagree*” -sopimus, jossa molemmat toteavat, että asiasta ollaan eri mieltä ja jätetään puhuminen aiheesta sikseen, niin suurin osa kuvaili konfliktin kuitenkin jääneen hiertämään suhteen taustalle ja omaan ”takaraivoon”. Vuorovaikutus muuttui näiden henkilöiden osalta varovaisemmaksi: välteltiin konfliktia eskaloivia sanoja kuten rokote tai yritettiin vaihtaa puheenaihetta, jos toinen osapuoli näytti alkavan edes sivuamaan aihetta uudelleen. Muutamissa tapauksissa lopulta puhuminen mistään aiheista koettiin hankalaksi, kun haastateltava koki, ettei hän voi puhua enää mistään läheisensä kanssa.

H6 (parisuhde): Se johti lähinnä siihen että me ei oikeen osattu enää puhua mistään, koska kaikki kommentit saattoi hyvin helposti kääntyä rokotteisiin meneviksi tai koronaan liittyväksi yleensä. Ja siitä tuli semmonen punainen vaate ja mä itse oon onneksi melko rauhallinen luonne, mutta hän menetti pari kertaa malttinsa ja rupesi huutamaan ja suurin piirtein polkemaan jalkaansa omien lastensa edessä.

Esimerkiksi arkipäiväisen oman terveydentilan tai voinnin jakamisen saattoivat rokottautuneet kokea hankalaksi konfliktin jälkeen. Rokotteen ottanut osapuoli saattoi olettaa, että toinen osapuoli saa vahvistusta omalle näkökannalleen rokotteiden sivuvaikutuksista, jos vaikka tulee valittaneeksi päänsärkyä rokottautumisen jälkeen. Näin ollen päädyttäisiin jälleen kiistelemään koronarokotteista.

H4 (ystävä): Mä en oo oikestaan sitä tajunnutkaan, että kuinka paljon sitä jutteleekin terveydentilasta esim. siitä onko väsynyt vai eikö ole, tai sellaisesta viireystilasta. Se, että kuinka paljon arjessa loppujen lopuksi tuleekaan juteltua ja sehän on siis tosi yleinen sellainen small talk -aihe. En oo tullut koskaan sitä ajatelleeksi, kun voin koska vain kenelle tahansa muulle heittää ihan mitä tahansa. Nyt joutuu kaikkea tällaista varomaan.

Hyvin moni kertoi kuulleensa tapauksista, joissa välejä oli mennyt myös lähisukulaisten kanssa kokonaan poikki rokotekiistojen vuoksi, mutta tämän aineiston valossa ystävä- ja perhesuhteissa suhteet koettiin pääsääntöisesti jatkuvan joko samankaltaisena tai palautuvan ennalleen kunhan konfliktista kuluu tarpeeksi aikaa. Toisaalta konflikti oli myös osalle haastateltavista tehnyt selväksi, että omat oletukset läheisten ajatuksista tai käyttäytymisestä voivat olla väärä.

H9 (perhe): Tuskin jää mitään ylitsepääsemätöntä väleihin mutta kuten sanoin, se on hämmentävää ja me ollaan kaikki tosi hämmentyneitä, kuinka ehdotonta se kieltäytyminen on ollut. Että sitä tässä varmaan jää miettimään. Vaikka kuinka sitä luulisi tuntevansa ihmisiä ja omat vanhempansa, niin kaikki me olemme omia persooniamme.

Muutamassa tapauksessa vuorovaikutussuhteen kuvailtiin muuttuneen ”kylmä sota” – tilanteeksi, jossa välit ovat konfliktin myötä jäätävät tai kylmän asialliset. Viisi haastateltavaa kertoi suhteen päättyneen tai olevan päättymässä ainakin osittain koronarokotteisiin liittyvän eripurin vuoksi. Nämä olivat suurimmaksi osaksi parisuhteita.

H12 (perhe): Se on tehnyt minuun niin syvät semmoset haavat, että vaikka kuinka sanotaan että ollaan puhumatta siitä, voidaan olla, mutta mä sanoinkin hänelle että mikään ei tule palaamaan niinku ennen tätä konfliktia. Ei tulla pääsemään siihen läheiseen yhteyteen enää, en mä ainakaan usko itseni tuntien.

Osa oli varovaisen toiveikas, että muutaman vuoden kuluttua suhde voisi palata entiselleen, kun koronasta on kulunut tarpeeksi pitkä aika ja tällöin konflikti päättyy tai ainakin unohtuu. Muutama koki konfliktin olleen myös opettavainen kokemus, jossa haastateltava oli toisen osapuolen lähteistä saattanutkin oppia jotain uutta tietoa, vaikka toisen osapuolen esittämät argumentit eivät kuitenkaan vakuuttaneet niin paljoa, että oma käsitys olisi lopulta muuttunut.

5 POHDINTA

5.1 Konfliktiin liittyneet tekijät

Rokotekeskustelu läheisten ihmisten välillä voi yksinkertaistettuna näyttäytyä mustavalkoisena kyllä-ei -mielipide-erona, mutta tämän tutkielman tulokset osoittavat, että vuorovaikutuksellisesti tarkastellen konfliktit eivät ole yksiselitteisiä, vaikka ne liittyisivätkin polarisoituneisiin aiheisiin. Tässä tutkielmassa tarkastellusta konfliktista tunnistettiin erityisesti arvoihin, suhteeseen, tavoitteisiin ja tietoon liittyviä tekijöitä, jotka muistuttavat hyvin paljon Mooren (2014) jäsentämiä konfliktityyppejä. Osapuolen tavoitteena saattoi olla oma tai toisen läheisen turvallisuus ja suojautuminen koronavirukselta, mutta toisaalta myös arvokysymys punnittaessa yksilöllisyyden ja yleisen yhteiskunnan edun tärkeyttä.

Koska konflikti liittyi vahvasti arvoihin, ei ole yllättävää, ettei konfliktiin saatu ratkaisua eivätkä osapuolet pystyneet muuttamaan toistensa näkökantoja. Kuten Donohue ja Kolt (1992) ovat todenneet, arvot ovat niin perustavanlaatuinen osa identiteettiä että on hyvin harvinaista, että ihminen muuttaisi niiden osalta mieltään. Heidän mukaansa kilpaileva konfliktikäyttäytyminen, mikä tässä tutkielmassa näyttäytyi argumenttien ”kilpavarusteluna”, nousee esiin erityisesti juuri arvoihin, suhteeseen tai tarpeisiin liittyvissä konflikteissa.

Lisäksi sosiaalisen vaikuttamisen ja suostuttelun tutkimuksissa on tunnistettu, että kohdattessaan uhkaavan viestin, joka haastaa yksilön aiemmat uskomukset, identiteetin tai suhteen, hän voi turvautua vastaväittelyyn, viestin lähettäjän vähättelemiseen tai tunnevetoiseen reagointiin. Vastaväittelyllä pyritään kiistämään esitetty väite uusilla argumenteilla tai heikentämään esitetyn väitteen sisältöä. Viestin lähettäjän vähättely viittaa viestin lähettäjän uskottavuuden, osaamisen tai luotettavuuden kyseenalaistamiseen. Seurauksilla puolestaan tarkoitetaan vastaanottajan tunnereaktioita viestiin, kuten vihaa, ärsyyntymistä tai turhautumista. (ks. Brisini ym., 2022.) Nämä seikat näkyivät tämän tutkielman tuloksissa argumenttien kilpailulla, tiedon lähteiden kyseenalaistamisena sekä turhautumisen ilmauksina.

Lähes kaikki haastateltavista totesivat, että rokottautuminen on jokaisen oma henkilökohtainen päätös. Näin ollen on kiinnostavaa pohtia, miksi asia siis ylipäänsä nousi konfliktiksi osapuolten välille? Roloff & Chilen (2011) mukaan konflikti alkaa kun toisen osapuolen tavoitteena on toisen osapuolen muuttaminen, mikä pakottaa toisen osapuolen hyväksymään

tai torjumaan tämän pyrkimyksen. Haastateltavat eivät välttämättä aina suoraan pyrkineet vaikuttamaan toisen osapuolen rokotekäyttäytymiseen (esimerkiksi käskemällä toista rokotautumaan tai jättämään rokotteen ottamatta), mutta aineiston valossa ainakin he pyrkivät toissijaisesti vaikuttamaan osapuolen käsityksiin rokottautumisesta ja siten myös mahdollisesti rokotekäyttäytymiseen.

Kuten tutkimuskirjallisuudessa tuotiin ilmi, läheisissä ihmissuhteissa yhteinen vuorovaikutushistoria tallentuu osapuolten muistiin ja vaikuttaa myös nykyiseen vuorovaikutukseen. Tästä johtuen saatamme tehdä oletuksia siitä, kuinka toinen osapuoli käyttäytyy konfliktin aikana ja negatiiviset oletukset johtavat todennäköisimmin negatiivisempaan kokemukseen konfliktista. (Roloff & Chile, 2011; Regan, 2011.) Näin ollen esimerkiksi oletus siitä, että toinen osapuoli ei kuitenkaan kuuntele, saattoi joissakin aineiston tapauksista johtaa negatiivisemmin koettuun konfliktiin tai motivaatioon konfliktin ratkaisun löytämiseksi.

Vuorovaikutuskäyttäytyminen on konfliktissa todennäköisemmin negatiivista, jos henkilö kokee, ettei saa tukea tai arvostusta (Roloff & Chile, 2011). Tämä näyttäytyi haastateltavien kertomuksissa esimerkiksi kuvailuina siitä, etteivät tulleet kuulluiksi tai arvostetuiksi. Tämän vuoksi konfliktissa korostui myös tarve omien kasvojen säilyttämiseen. Sosiaalisen tuen puute saattoi myös olla yksi tekijä, joka sai osan haastateltavista hakemaan tukea muilta läheisiltä tai sosiaalisen median ryhmistä. Osapuolet saattoivat hakeutua ulkopuolisten verkostojen pariin saadakseen esimerkiksi neuvoja tai hyväksyntää. Joka tapauksessa supportiivisen viestinnän vähyys tai olemattomuus selvästi heikensi osapuolten tyytyväisyyttä ja mahdollisuuksia konfliktin ratkaisemiseksi. Supportiivinen viestintä näyttäisi siten olevan konfliktinhallinnan näkökulmasta tärkeimpiä viestintätaitoja.

Sosiaalisen tuen vähäisyys voinee liittyä vuorovaikutussuhteen järjestyksen teorian esittämään näkemykseen, jossa osapuolet joutuvat tasapainoilemaan läheisyyden ja riippuvuuden välillä. Kuinka osoittaa supportiivisuutta kuten hyväksyntää ja kunnioitusta mutta samalla pyrkien kuitenkin vaikuttamaan toiseen osapuoleen ja pitämään omasta kannasta kiinni? Donohuen (2006) relationaalisia muuttujia tarkastellen osapuolet asettuivat välttelemisen ja kilpailemisen asetelmiin: läheisyyttä ilmaistiin vähän ja erot liittyivät enemmän siihen, kuinka paljon osapuolet pyrkivät vaikuttamaan tai hallitsemaan toisiaan. Donohuen mallista voisi siten tulkita, että lisäämällä supportiivisella viestinnällä osoitettua läheisyyttä sekä vetäyty-

mis- että kilpailuasetelmassa osapuolet voisivat päästä lähemmäs yhteistyötä konfliktin käsittelemisessä.

5.2 Välteltävä konflikti

Suurimmaksi osaksi konfliktit päättyivät asian välttelemiseen. Konfliktin välttelemistä on havaittu myös tutkittaessa rokotekriittisiä vanhempia, jotka ovat pyrkineet kieltäytymään lastensa rokotuksista. Näissä tutkimuksissa havaittiin vanhempien käyttäneen hyvin samankaltaisia välttelytaktiikoita kuin mitä tästä aineistosta nousi esiin, esimerkiksi näennäisesti myöntymistä ajatukselle, olemaan puhumatta asiasta tai ottamalla fyysistä etäisyyttä esimerkiksi välttelemällä fyysisesti neuvolakäyntejä (Nurmi & Salmenniemi, 2019, 61–63). Tämän tutkimuksen valossa erilaiset korona-ajan fyysisen kanssakäymisen rajoitukset mahdollistivat myös fyysistä välttelemistä.

Samassa tutkimuksessa Nurmi ja Salmenniemi (2019) nostivat myös esiin rokottautumiskeskusteluun liittyvän salailun tarpeen: koska julkinen ilmapiiri on rokotekriittisiä arvosteleva, monet haastateltavista kertoivat, etteivät halua asiasta puhua edes läheisten ihmisten kesken. Tässäkin pro gradu -tutkielmassa eri rokotenäkemysliittymiin liittyvät leimat nousivat esiin tavoissa puhua ”tyhmistä lampaista” tai ”hulluista”, mikä osaltaan lisää aiheesta puhumiseen liittyvää häpeää ja kasvojen menettämisen vaaraa.

Koska konfliktissa saatetaan kokea häpeää ja toisaalta halutaan säilyttää omat kasvot, voi henkilö kokea tarvetta puolustautua ja kokea tulleeensa hyökätyksi. Tämä saattoi vaikuttaa osaltaan siihen, että toinen osapuoli koki parhaimmaksi suojautua tai suojata toista osapuolta suhteen ylläpitämiseksi vaikenemalla tai välttelemällä aiheen esiintuomista. Kuten teoriaosuudessaakin tuotiin esiin, vältteleminen on myös keino suojata suhdetta konfliktin aiheuttamilta vahingoilta.

Moni haastateltava kuvasi kuitenkin asian jääneen ”hiertämään”, jolloin on vaara että konflikti ikään kuin koteloituu muistiin piileväksi konfliktiksi. Tällaisten konfliktien välttely voi olla tuhoisaa, koska aikansa taustalla kiehuneena ne voivat lopulta nousta uudelleen esiin entistä suurempana ongelmana (Donohue & Kolt 1992, 12–13). Kun vielä muistetaan, että vuorovaikutuksessa läheisten kanssa yhteinen vuorovaikutushistoria rakentuu suhteen yh-

teiseen muistiin, voivat konfliktien lopputulokset tai päätös niiden käsittelemättömyydestä vaikuttaa suhteen vuorovaikutukseen tulevaisuudessa.

Ottaen huomioon konfliktin prosessimaisuuden on kuitenkin myös mahdollista, että osapuolet palaavat vielä niin kutsuttuun neuvotteluvaiheeseen, kehystävät ongelman vakavuuden uudelleen ja voivat onnistua saattamaan prosessin päätökseen. Osa haastateltavista arvelikin, että ehkä konflikti päättyy tai unohtuu, kunhan asiasta kuluu tarpeeksi aikaa. Siinä mielessä vältteleminen antaa myös osapuolille miettimisrauhaa ja eskaloitunut konflikti pääsee rauhoittumaan.

5.3 Polarisoitunut konflikti

Kuten aiemmin teoriaosuudessa todettiin, polarisaatio voi alkaa vahvistamaan itse itseään kun toistamme käsityksiä ”meistä” ja ”niistä” helposti myös ihmistenvälisessä vuorovaikutuksessa. Polarisaatiolla ja konfliktilla on myös mielenkiintoinen vaikutussuhde toisiinsa. Polarisoituneessa tilanteessa osapuolet tarvitsevat ikään kuin liittolaisia näkemykselleen ja konfliktit helposti eskaloituvat, kun nämä joukot saadaan liittymään mukaan konfliktiin. (Brandsma 2017, Attiaksen 2020, 39–41 mukaan.) Tämän tutkielman tuloksissa nousi vahvasti esiin osapuolten tiedon ja tuen hakeminen ulkopuolisista lähteistä, esimerkiksi sosiaalisesta mediasta. Näillä lähteillä osapuolet pyrkivät perustelemaan kantojaan ja ikään kuin vahvistamaan omaa kilpailuasetelmaansa. Toisaalta esimerkiksi sosiaalisen median ryhmät saattoivat toimia myös paikkana, josta osapuolet hakivat sosiaalista tukea kuten yhteenkuuluvuutta tai hyväksyntää, jota konfliktissa ei suhteen toiselta osapuolelta ollut saatavilla.

Sosiaalisen median on yleisesti havaittu vaikuttavan negatiivisesti rokottautumisenäkemyksiin siellä leviävän virheellisen tiedon ja valeutisten vuoksi (Ahmad ym., 2022, 16). Sosiaalisesta mediasta on helppo hakea liittolaisia omille näkemyksille, mutta konfliktin ratkaisun sijaan se voi kuitenkin eskaloida konfliktia entisestään. Sosiaalinen media myös osaltaan toistaa polarisaatiota vahvistavia diskursseja ja tarjoaa väylän niiden tuomiseen myös läheisiin ihmissuhteisiin. Konflikti voikin toimia polarisaation synnyttäjänä mutta polarisaatio voi myös vahvistaa konfliktia.

5.4 Parisuhteita koetteleva konflikti

Koronapandemian on tutkimuksissa havaittu koetelleen erityisesti parisuhteita ja konfliktien käsittelemisellä on nähty olevan suoraan vaikutusta parisuhteen jatkumiselle. Koronapandemian on nähty synnyttävän esimerkiksi relationaalista turbulenssia parisuhteissa ja muutaneen parisuhteissa vakiintuneita rooleja. (Siegert & Stamp, 1994; Knoster ym., 2020; Jones ym., 2021.) Myös tämän tutkielman tulosten valossa parisuhteissa konfliktia käsiteltiin muita suhteita voimakkaammin. Melkein kaikissa tämän tutkielman parisuhteista suhde oli päättynyt tai mahdollisesti päättymässä osittain tai kokonaan konfliktin johdosta. Tämän aineiston valossa haastateltavan ikä tai suhteen kesto ei näyttänyt liittyvän parisuhteen konfliktin lopputulokseen. Tältä osin tutkielman tulokset vahvistavat havaintoja siitä, että erityisesti parisuhteet joutuivat koetukselle pandemian kaltaisen kriisin keskellä.

Ystävyysuhteissa konfliktin myötä saatettiin ottaa myös voimakkaasti yhteen, mutta toisaalta kuten teoriaosuudessa kävi ilmi, joustavuus näytti kuitenkin suojelevan ystävyysuhteita. Perinteisesti on ajateltu, että ystävyyttä määrittää samankaltaisuus esimerkiksi asenteissa (Hruschka, 2010), ja tämän oletuksen rikkoutuminen ystävyysuhteissa selvästi aiheutti hämmennystä kun osapuolelle selvisi, että toinen ajatteleekin asioista aivan eri tavalla kuin itse. Tästä näkökulmasta konflikti pakotti osapuolet uudelleenarvioimaan suhdetta ja käsitäksiä toisiinsa. Voimakkaasta ”yhteenotosta” huolimatta ystävyysuhteet nähtiin kuitenkin niin arvokkaina, että suhteet jatkuivat, vaikka konfliktin todettiin jääneen muistiin ja muovanneen vuorovaikutusta ystävän kanssa.

Konfliktien on arveltu voivan olla perhesuhteissa jopa aggressiivisempia muihin suhteisiin nähden, koska yhtä suurta riskiä suhteen päättymisestä perheissä ei ole (Koerner, 2013). Mielenkiintoista on, että tämän tutkielman tulosten valossa perhesuhteissa konfliktia käsiteltiin suurimmaksi osaksi flegmaattisemmin, eikä suinkaan yhtä kiivaasti kuin esimerkiksi ystävä- tai parisuhteissa muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta. Tätä voisivat selittää Fitzpatrickin ja Richien (1994) perheviestintämallit, jotka määrittävät perheiden sisäistä viestintää: toisissa perheissä on totuttu puhumaan konflikteista suuremmin ja toisissa esimerkiksi enemminkin välttelemään niitä.

Lisäksi perheenjäsen saatettiin tuntea paremmin, jolloin konflikti suhteutettiin osaksi tuttua tai arvattavaa käytöstä kuvaten, että *”se nyt on ennenkin ollut sellainen”*. Näin konfliktia

merkityksellistettiin aiemman vuorovaikutuskäyttäytymisen perusteella. Perheissä konfliktit ovat säännöllisempiä (Berger, 2014) jolloin osapuolille syntyy käsityksiä ja oletuksia siitä, kuinka toinen osapuoli käyttäytyy. Nämä käsitykset saattoivat vaikuttaa siihen, ettei konfliktia koettu kaikissa perhesuhteissa välttämättä niin voimakkaasti. Osalle haastateltavista perheenjäsenen näkemykset tai käytös eivät kuitenkaan vastanneetkaan aiempia oletuksia, ja tällöin he myös kokivat konfliktin voimakkaammin. He kuvasivat hämmennyksen, surun ja loukkaantumisen tunteita ja jakoivat näitä myös muiden perheenjäsenten kanssa.

Perheenjäsenten tunteet ja dynamiikka vaikuttavat koko perheen dynamiikkaan ja sen muihin jäseniin (Koerner, 2014). Tästä näkökulmasta aineistosta nousikin perhesuhteissa esiin, että vaikka haastateltava itse olisi ollut ”tottunut” tai ”turtunut” perheenjäsenen käytökseen ja eriäviin näkemyksiin, silti monet kantoivat huolta siitä, ettei toinen osapuoli tule ”nolanneeksi” itseään julkisesti jakamalla sopimattomiksi katsottavia sisältöjä esimerkiksi sosiaaliseen mediaan. Tällä pyrittiin suojaamaan perheenjäsenen kasvoja ja mahdollisesti samalla koko perheen ja haastateltavan omiakin kasvoja.

Havaintoihin konfliktien käsittelemisestä perhesuhteissa vaikuttaa myös se, että tässä tutkielmassa kuvatut konfliktit olivat aikuisten välisiä, esimerkiksi aikuisen lapsen ja vanhemman välisiä suhteita. Kun samaa taloutta ei jaeta kuten parisuhteissa, on osapuolten on myös helpompaa pitää suurempaa etäisyyttä toisiinsa ja antaa näin konfliktin välillä rauhoittua.

5.5 Tutkielman arviointi ja ajatuksia jatkotutkimukseen

Laadullisen tutkimuksen arviointiin on olemassa erilaajuisia kriteeristöjä erilaisin käsittein (esim. Puusa ym., 2020, 167; Tuomi & Sarajärvi, 2018, 119). Tämän tutkielman arvioimiseksi valitsin Lincolnin ja Cuban (1985) laajasti käytetyt kriteerit, jossa tutkielmaa arvioidaan kattavasti *luotettavuuden, siirrettävyyden, vahvistettavuuden tai vahvistuvuuden, uskottavuuden ja autenttisuuden* näkökulmista.

Laadullisessa tutkimuksessa aineiston analyysi ja luotettavuuden arviointi kulkevat käsi kädessä: tutkija joutuu jatkuvasti pohtimaan valintojaan ja näin ottamaan kantaa sekä teemmäänsä analyysiin että luotettavuuteen. Tutkija on itse keskeinen osa tutkimusta ja siksi luotettavuuden arviointi koskee koko tutkimusprosessia (Eskola & Suoranta, 1998, 151–152).

Tutkimuksen luotettavuus on sitä paremmin arvioitavissa, mitä selvemmin ja tarkemmin tutkija kuvaa tutkimuksensa eri vaiheita ja perustelee niissä tekemiään valintoja (Puusa ym., 2020, 167, 171). Tässä tutkielmassa pyrin tarkasti kuvailemaan kerätyn aineiston ja tutkimuksen eri vaiheet sekä perustelevaan tekemäni menetelmävalinnat ja -rajaukset. Aineiston määrää rajoitti tässä tutkielmassa valittu aineistonkeruumenetelmä, videohaastattelu, koska se edellytti osanottajilta osaamista ja pääsyä Teams-alustalle. Laadullisessa tutkimuksessa aineiston koko ei kuitenkaan välttämättä ole merkittävin tekijä, koska laadullisen tutkimuksen tavoitteena ei ole niinkään määrällinen yleistettävyyys vaan ymmärryksen lisääminen tutkittavasta aiheesta (Vilkka, 2021, 154).

Fenomenologiseen eli kokemukseen nojautuvassa tutkimuksessa tulokset asetetaan siihen sosiaaliseen ja kulttuuriseen kokonaisuuteen, joka teoreettisessa viitekehyksessä on esitetty, eli tutkija peilaa tuloksiaan aiempaan tutkimukseen (Vilkka, 2021, 154–155). Eskola ja Suoranta (1998, 153) näkevätkin tutkielman luotettavuuden arviointiin liittyvän vahvistuvuuden näkökulman, mikä tarkoittaa että tutkimuksessa tehdyt tulkinnat saavat tukea muista vastaavaa ilmiötä aiemmin tarkastelleista tutkimuksista. Tämän tutkielman aineistosta nousseet tulokset linkittyivät vahvasti aiempaan teoreettiseen tutkimustietoon konflikteista, minkä voidaan katsoa tukevan osaltaan tämän tutkielman vahvistettavuutta.

Siirrettävyydellä tarkoitetaan arviota siitä, kuinka tuloksia voidaan käyttää muissa vastaavissa konteksteissa (Lincoln & Cuba, 1985). Vilkka (2021) kuitenkin huomauttaa, että laadullista tutkimusta ei voi toistaa koskaan sellaisenaan, koska jokainen laadullinen tutkimus on kokonaisuutena ainutlaatuinen. Lincolnin & Cuban (1985) mukaan siirrettävyyteen vaikuttaakin se, kuinka samankaltaisia tutkimusympäristöt ovat. Jotta arviointi on mahdollista, siirrettävyyttä voidaan siten tukea mahdollisimman tarkkoilla kuvauksilla osanottajien taustatiedoista, tutkielman kontekstista, aineiston keräämisestä sekä analyysistä. Tämän tutkielman siirrettävyyttä olisi voinut parantaa tarkemmilla demografiatiedoilla, esimerkiksi huomioimalla erilaiset koulutustaustat. Myös suhteiden välistä vertailua olisi ollut aineistosta ollut mielenkiintoista tehdä enemmän kuin tässä tutkielmassa oli mahdollista.

Tutkielman uskottavuutta arvioidessa kiinnittyy huomio siihen, kuinka tutkijan tekemät tulkinnat vastaavat tutkittavien käsityksiä (Eskola & Suoranta, 1998, 152). Aloittaessani tutkielman toteuttamisen itselläni oli hyvin vähän ennakkokäsityksiä aiheesta sikäli, että esimerkik-

si omakohtaista kokemusta omassa lähipiirissä ei vastaavanlaisista konflikteista ole ollut. Kiinnostus ilmiöön kumpusi lähinnä mediassa esitetyistä haastatteluista, jotka antoivat osviittaa siitä, että ilmiö on olemassa mutta herätti itselleni enemmän kysymyksiä siitä, missä laajuudessa ja mistä siinä lopulta on kysymys.

Autenttisuudella viitataan siihen, kuinka voidaan osoittaa tulosten juontuvan tutkittavasta aineistosta. Tätä pyrin tukemaan tuomalla esiin tarkkoja lainauksia, jotka kuvasivat tulosten yhteydessä tehtyä tulkintaa. Tässä kuitenkin jouduin tekemään valintoja, koska aineistoa ja kuvaavia lainauksia oli paljon. Lainausten valinnoissa huomioitiin eri näkökantojen ja suhdetyyppien esiintuominen tasapuolisesti ja nämä myös kirjattiin lainausten yhteyteen läpinäkyvästi esiin.

Luotettavuuteen liittyen on tärkeä pohtia myös tutkielman puolueettomuusnäkökulmaa (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 119). Vilkan (2021, 157) mukaan tutkijan tuleekin pohtia omien arvojen, näkemysten, uskomusten tai asenteiden vaikutusta tehtyyn tulkintaan. Tämän näkökulman tärkeys korostuu etenkin tässä tutkielmassa, koska aihe liittyy vahvasti erilaisiin arvoihin ja näkökantoihin. Olen pyrkinyt läpi prosessin reflektoida havaintoja ja tehtyjä tulkintoja, jotta molemmat näkökannat tulevat esiin mahdollisimman oikein.

Tutkielman toteuttajana tiedostin jo tutkielmaa aloittaessani edustavani aiheen piirissä enemmän rokotemyönteistä kuin -kielteistä kantaa ja tämän vuoksi minun oli kiinnitettävä erityistä huomioita siihen, ettei tämä ohjaisi analyysia ja siitä tehtäviä tulkintoja. Käytännössä tämä tarkoitti esimerkiksi kaikkien näkökantojen tasapuolista esiintuomista sitaateissa sekä keskittymällä analyysissä varsinaisten näkemuserojen sijaan vuorovaikutuksellisiin ilmiöihin, jotka olivat yhteisiä riippumatta rokotekannasta. Puusa ym. (2020, 170) kuitenkin toteavat, että ihmistieteissä täydelliseen objektiivisuuteen voi olla mahdotonta päästä, mutta uskottavuutta lisää jo se, että tutkija pyrkii tunnistamaan ja tuo avoimesti esiin omia näkemyksiä tai arvoja, joilla voi olla vaikutusta tutkielman toteutukseen ja lopputuloksiin.

Tämän tutkielman puolueettomuutta vahvistaa kuitenkin se, että haastateltaviksi saatiin eri näkökantoja edustavia henkilöitä, jolloin aineisto ei jää edustamaan vain esimerkiksi rokotemyönteisten ihmisten kokemuksia. Rokotevastaisia ja muita näkökantoja edustavia osallistujia olisi kuitenkin voinut olla ihanteellisesti enemmän suhteessa myönteisiin. Haasteena

tässä saattoi olla tutkielman toteuttajan asema tieteellisen instituution edustajana: rokotevastaisessa ajattelussa saattaa korostua tieteen ja vakiintuneiden instituutioiden vastainen asenne tai epäluottamus, joka voi heikentää näiden henkilöiden osallistumishalua tutkimukseen. Tämä näkyi sosiaalisessa mediassa esimerkiksi tämän tutkielman haastattelukutsun yhteydessä siten, että kutsun kommenttikenttään tuotiin esiin näkemys, kuinka ”asiat ja vastaukset kuitenkin vääristellään” jos tutkielmaan osallistuu.

Tämä tutkielma keskittyy konfliktin negatiivisiin seurauksiin läheisessä ihmissuhteessa, joten onnistuneesti käsitellyt konfliktit jäävät tarkastelun ulkopuolelle. Pysyviä seurauksia vuorovaikutussuhteeseen voidaan arvioida vasta, kun aikaa on kulunut tarpeeksi. Tämän vuoksi seurantatutkimus voisi antaa enemmän vastauksia siihen, millaisia pysyvämpiä seurauksia konflikteilla todella on suhteiden tulevaisuuteen tai osapuolten käsityksiin ja asenteisiin.

Polarisoituneet konfliktit läheisissä ihmissuhteissa ovat kiinnostavia tarkastelun kohteita vuorovaikutuksen näkökulmasta, koska konflikti ilmenee vuorovaikutuksessa ja sitä myös pyritään vuorovaikutuksessa käsittelemään. Aihe on tutkimuksellisesti hyvin rikas, koska siihen liittyy kiinnostavalla tavalla useita erilaisia viestinnällisiä näkökulmia, joista tässä tutkielmassa katettiin vain osa. Esimerkiksi epävarmuuden vähentämisen tai erilaisten suostutteluun liittyvien teorioiden tarkastelu tarkemmin tämän tutkielman aiheen piirissä olisi varmasti mielenkiintoista.

Vaikka tämän tutkielman valossa konfliktit läheisten kanssa eivät muuttaneet haastateltavien omia rokotenäkemystään, on useissa kansainvälisissä tutkimuksissa havaittu läheisten vaikuttavan yksilöiden rokotekäsityksiin ja asenteisiin (Konstantinou ym., 2021, 11–17). Tämän vuoksi ilmiöitä olisi tärkeää tutkia enemmän myös interpersonaalisen vuorovaikutuksen näkökulmasta esimerkiksi tarkastelemalla tarkemmin, millainen rooli supportiivisella viestinnällä ja sosiaalisella tuella voisi olla näiden asenteiden ja käsitysten muodostumisessa.

6 KIRJALLISUUS

Ahmad, R., Nordin, S. M., Ahmad, W. F. W., Ahmad Khiri, M. J., & Hussin, S. H. (2022). How Does Social Media Influence People to Get Vaccinated? The Elaboration Likelihood Model of a Person's Attitude and Intention to Get COVID-19 Vaccines. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19(4), 2378–. <https://doi.org/10.3390/ijerph19042378>

Albrecht, T. L., & Goldsmith. (2008). Social support, social networks, and health. Teoksessa Thompson, T. L. (2008). *Handbook of health communication*. Taylor & Francis e-Library, 2008.

Attias, M., Kangasoja, J., & Alhanen, K. (2020). *Me ja ne : välineitä vastakkainasettelujen aikaan*. Into.

Barki, H. & Hartwick, J. (2004). Conceptualizing the construct of interpersonal conflict. *The International journal of conflict management*, 15(3), 216–244. <https://doi.org/10.1108/eb022913>

Baxter, L. & Braithwaite, D. (2008). *Engaging Theories in Interpersonal Communication: Multiple Perspectives*. SAGE Publications.

Berger, C. R. (2014). Interpersonal Communication. Teoksessa *Interpersonal Communication* (Vol. 6, pp. 1–615). De Gruyter, Inc. <https://doi.org/10.1515/9783110276794>

Brisini, K. S. C., & Solomon, D. H. (2021). Distinguishing relational turbulence, marital satisfaction, and parenting stress as predictors of ineffective Arguing among parents of children with autism. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(1), 65–83. <https://doi.org/10.1177/0265407520958197>

Brisini, K. S. C., Solomon, D. H., & Tian, X. (2022). Relational Turbulence and Openness to Social Network Support for Marital Conflicts. *Western Journal of Communication*, 86(1), 83–102. <https://doi.org/10.1080/10570314.2021.1994638>

Burrell, N. (2014). *Managing interpersonal conflict : advances through meta-analysis*. Routledge.

Canary, Cupach, W. R., & Messman, S. J. (1995). *Relationship conflict conflict in parent-child, friendship, and romantic relationships*. SAGE.

Caughlin, J., Koerner, A., Schrod, P., Fitzpatrick, M. (2011). Interpersonal Communication in Family Relationships. Teoksessa Knapp, M. L., & Daly, J. A. (2011). *The Sage handbook of interpersonal communication* (4. painos, s. 679–714). Sage.

Cushman, D. P., & Cahn, D. D. (1985). *Communication in interpersonal relationships*. State University of New York Press.

Doherty, E. F. (2021). "It's just like a break-up": A qualitative analysis of turning points in female friendships in early to middle adulthood. *Communication Quarterly*, 69(1), 43–66. <https://doi.org/10.1080/01463373.2021.1877163>

Donohue, W. & Kolt, R. (1992). *Managing interpersonal conflict*. SAGE.

Donohue, W. (2006). Managing interpersonal conflict: The Mediation Promise. Teoksessa Oetzel, J. G., & Ting-Toomey, S. (2006). *The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice*. SAGE Publications. <https://doi.org/10.4135/9781412976176>

Donohue, W. & Cai, D. (2014). Interpersonal conflict – overview. Teoksessa Burrell, N. (2014). *Managing interpersonal conflict : advances through meta-analysis*. Routledge.

Eskola, J., & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Vastapaino.

Eskola, J. (2018). Laadullisen tutkimuksen juhannustaiat: Laadullisen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Valli R., & Aaltola, J. (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2 - Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin* (5. uudistettu ja täydennetty painos, s. 180–200). PS-kustannus.

Ferreira, P. da C., Veiga Simão, A. M., Pereira, N. S., Paulino, P., & Oliveira, S. (2021). Online verbal aggression, social relationships, and self-efficacy beliefs. *New Media & Society*, 23(5), 960–981. <https://doi.org/10.1177/1461444820905531>

Godfrey, D. A., Kehoe, C. M., Bennett, V. E., Bastardas-Albero, A., & Babcock, J. C. (2021). Validating measures of emotional abuse with behavioral observations during interpersonal conflict. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(1), 3–18. <https://doi.org/10.1177/0265407520951854>

Guerrero, L., Andersen, P. & Afifi, W. (2021). *Close Encounters : Communication in Relationships*. (6. painos). Thousand Oaks, California: SAGE.

Hall, K., Silverstone, J., Immel, M., Carlisle, M., & Campbell, N. (2022). Changes in family communication during the COVID-19 pandemic: the role of family communication patterns and relational distance. *Communication Research Reports*, 39(1), 56–67. <https://doi.org/10.1080/08824096.2021.2025045>

Hample D, Benoit, P. J., Houston, J., Purifoy, G., VanHyfte, V., & Wardwell, C. (1999). *Naive Theories of Argument: Avoiding Interpersonal Arguments or Cutting Them Short*. *Argumentation and Advocacy*, 35(3), 130–139. <https://doi.org/10.1080/00028533.1999.11951627>

Hample, D. (2005). *Arguing: Exchanging Reasons Face to Face* (Vol. 10, pp. 1–369). Taylor and Francis. <https://doi.org/10.4324/9781410613486>

Hennink, M. & Kaiser, B. N. (2022). Sample sizes for saturation in qualitative research: A systematic review of empirical tests. *Social Science & Medicine* (1982), 292, 114523–114523. <https://doi.org/10.1016/j.socscimed.2021.114523>

Hirsjärvi, S., & Hurme, H. (2008). *Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Gaudeamus Helsinki University Press.

Hocker, & Wilmot, W. W. (2018). *Interpersonal conflict* (10. painos.). McGraw-Hill Education.

Hruschka, D. J. (2010). *Friendship development, ecology, and evolution of a relationship*. University of California Press. <https://doi.org/10.1525/9780520947887>

Jones, H. E., Yoon, D. B., Theiss, J. A., Austin, J. T., & Lee, L. E. (2021). Assessing the Effects of COVID-19 on Romantic Relationships and the Coping Strategies Partners Use to Manage the Stress of a Pandemic. *Journal of Family Communication*, 21(3), 152–166. <https://doi.org/10.1080/15267431.2021.1927040>

Juvonen, J., Lessard, L. M., Kline, N. G., & Graham, S. (2022). Young Adult Adaptability to the Social Challenges of the COVID-19 Pandemic: The Protective Role of Friendships. *Journal of Youth and Adolescence*, 51(3), 585–597. <https://doi.org/10.1007/s10964-022-01573-w>

Kashian, N., & Walther, J. B. (2020). The Effect of Relational Satisfaction and Media Synchronicity on Attributions in Computer-Mediated Conflict. *Communication Research*, 47(5), 647–668. <https://doi.org/10.1177/0093650218789581>

Kendrick, K., Jutengren, G., & Stattin, H. (2012). The protective role of supportive friends against bullying perpetration and victimization. *Journal of Adolescence* (London, England.), 35(4), 1069–1080. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.02.014>

Koerner, A. (2013). Family Conflict Communication. Teoksessa Oetzel, & Ting-Toomey, S. (toim.), *The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice*. (s.211–236). SAGE Publications.

Koerner, A. (2014). Family Communication. Teoksessa Berger (2014) *Interpersonal communication* (Berger, Ed.). De Gruyter Mouton. <https://doi.org/10.1515/9783110276794>

Konstantinou, K., Kumar, N., Kyprianidou, M., Nicolaidis, C., Karekla, M., & Kassianos, P. (2021). Transmission of vaccination attitudes and uptake based on social contagion theory: A scoping review. *Vaccines (Basel)*, 9(6), 607–. <https://doi.org/10.3390/vaccines9060607>

Kotimaisten kielten keskus. (2022). Kielitoimiston sanakirja. <https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/>

Kuula. (2011). *Tutkimusetiikka : aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys* (2. uudistettu painos). Vastapaino.

Laine, T. (2018). Miten kokemusta voidaan tutkia? Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa Valli, R. & Aaltola, J. (toim.), *Ikkunoita tutkimusmetodeihin. 2, Näkökulmia aloittelevalle tut-*

kijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. (5. painos, s. 25–42)
Jyväskylä: PS-kustannus.

Laursen, B., & Collins, W. A. (1994). Interpersonal conflict during adolescence. *Psychological Bulletin*, 115, 197–209. doi:10.1037//0033-2909.115.2.197

Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage.

Littlejohn S. W. & Domenici K. (2001). *Engaging communication in conflict: the systemic practice*. Thousand Oaks: Sage.

Littlejohn, S. W. (2011). *Theories of human communication* (10th ed.). Waveland Press.

MacGeorge, E. L., Feng, B. & Burleson, B. R. (2011). Supportive Communication. Teoksessa Knapp, M. L., & Daly, J. A. (2011). *The Sage handbook of interpersonal communication* (4. painos, 317–354). Sage.

Mikkola, L. (2006). Tuen merkitykset potilaan ja hoitajan vuorovaikutuksessa. Jyväskylän yliopisto.

Moore. (2014). *The mediation process : practical strategies for resolving conflict* (4. painos) Jossey-Bass.

Nurmi, & Salmenniemi, S. (2019). Konfliktien välttelyä ja piiloon hakeutumista : Rokotekriittisten vanhempien vastustustaktiikat. In *Konfliktien välttelyä ja piiloon hakeutumista : Rokotekriittisten vanhempien vastustustaktiikat*. Tampere University Press.

Pehrman. (2011). *Paremmiin puhumalla: restoratiivinen sovittelu työyhteisössä*. Lapin yliopistokustannus.

Putnam, L. (2006). Definitions and approaches to conflict communication. Teoksessa Oetzel, J., & Ting-Toomey, S. (toim.), *The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice* (s.1–32). Thousand Oaks: SAGE Publications.

Puusa, A., Juuti, P., & Aaltio, I. (2020). *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus.

- Regan. (2011). *Close Relationships*. Routledge.
- Roloff, M. & Chiles, B. (2011). Interpersonal Conflict: Recent Trends. Teoksessa Knapp, M. L., & Daly, J. A. (2011). *The Sage handbook of interpersonal communication* (4. painos, 423–442). Sage.
- Sillars, A. L. (2010). Interpersonal conflict. In C. Berger, M. Roloff, & D. R. Roskos-Ewoldsen (Eds.), *The handbook of communication science* (2nd ed., pp. 273–289). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Solomon, D. H., Knobloch, L. K., Theiss, J. A., & McLaren, R. M. (2016). Relational Turbulence Theory: Explaining Variation in Subjective Experiences and Communication Within Romantic Relationships: Relational Turbulence Theory. *Human Communication Research*, 42(4), 507–532. <https://doi.org/10.1111/hcre.12091>
- TENK. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. (2023). Hyvä tieteellinen käytäntö. <https://tenk.fi/fi/tiedevilppi/hyva-tieteellinen-kaytanta-htk>
- Tiittula, L., Rastas, A. & Ruusuvuori, J. (2005). Kasvokkaisesta vuorovaikutuksesta tietokonevälitteiseen viestintään. Teoksessa Ruusuvuori, Tiittula, L., Aaltonen, T., Alastalo, M., Rastas, A., Tienari, J., Vaara, E., Meriläinen, S., Lumme-Sandt, K., Alasuutari, M., Hyvärinen, M. K., Löyttyniemi, V., Valtonen, A., & Nuolijärvi, P. (2005, s. 220–227). *Haastattelu: tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus*. Vastapaino.
- Ting-Toomey S., Oetzel, J. (2013). Introduction to Interpersonal Conflict. Family Conflict Communication. Teoksessa Oetzel, & Ting-Toomey, S. (toim), *The SAGE Handbook of Conflict Communication: Integrating Theory, Research, and Practice*. (s. 99–104). SAGE Publications.
- Tuomi, & Sarajärvi, A. (2018). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi (Uudistettu laitos)*. Tammi.
- Vangelisti, A. (2011). Interpersonal Processes in Romantic Relationships. Teoksessa Knapp, M. L., & Daly, J. A. (2011). *The Sage handbook of interpersonal communication* (4. painos, s. 597–632). Sage.
- Vilka. (2021). *Tutki ja kehitä* (5. päivitetty painos.). PS-kustannus.

Villanen, S. & Peltola, L. (2004). Maankäytön konfliktit ja niiden ratkaisumahdollisuudet: Osa 1. Katsaus käsitteisiin ja kirjallisuuteen. *Suomen ympäristö* (723). Ympäristöministeriö.

Virtanen, I. & Isotalus, P. (2011). The essence of social support in interpersonal communication. *European Journal for the Philosophy of Communication* 3(1), 25–42.

Virtanen, I. A. (2015). *Supportive Communication in Finnish Men's Friendships*. Tampere University Press.

Williams, F. (2011). Interpersonal Conflict: The Importance of Clarifying Manifest Conflict Behaviour. *International Journal of Business, Humanities and Technology*, 1(3), 148–160.

Wingate, V. S., & Palomares, N. A. (2021). The severity of bullying messages predicts increased levels of targets' depression and general anxiety as a function of targets' inferences of a bully's goals. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(4), 1194–1215. <https://doi.org/10.1177/0265407520983439>

YLE. (24.8.2021). Sybila Pitkänen menetti läheisen, koska koronarokote jakoi heidät eri leiriin – Väestöliitto: Tämä repii perheitä ja ystävyksiä. <https://yle.fi/uutiset/3-12068169>

Zhang, X., & Dong, S. (2022). The relationships between social support and loneliness: A meta-analysis and review. *Acta Psychologica*, 227, 103616–103616. <https://doi.org/10.1016/j.actpsy.2022.103616>

Zhou, J., Bhatia, V., Luginbuehl, T., & Davila, J. (2021). The association between romantic competence and couple support behaviors in emerging adult couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 38(3), 1015–1034. <https://doi.org/10.1177/0265407520980533>

7 LIITTEET

Liite 1: Haastattelurunko

Taustakysymykset

- Ikä ja paikkakunta
- Vuorovaikutussuhde läheisen kanssa ennen konfliktia

Miten koronarokotteisiin liittyvä kiista alkoi?

Miten koronarokotteisiin liittyvät erimielisyydet näkyivät välillänne?

- Miten erimielisyyksiä tuotiin ilmi ja miten niistä puhuttiin?
- Miten kuvailisit vuorovaikutusta konfliktin aikana? Pystytkö antamaan esimerkkejä?
- Millaisia tunteita esiintyi ja kuinka niitä osoitettiin?
- Miten omaa näkökantaa pyrittiin perustelemaan?

Miten pyritte selvittämään erimielisyydet?

- Pystytkö antamaan esimerkkejä?
- Miten riita näyttäytyi muille läheisille tai ulkopuolisille?
- Haitko apua tai tukea suhteen ulkopuolelta? Millaista tukea olisit kaivannut?
- Millaiset seikat vaikeuttivat konfliktin käsittelyä ja mistä olisi voinut olla apua?

Millaisia seurauksia konfliktilla on ollut suhteeseen?

- Miten koet suhteen muuttuneen konfliktin myötä?
- Millaista arvioit vuorovaikutuksen tulevaisuudessa olevan?

Tuleeko vielä mieleen jotain, mitä kokemuksestasi haluaisit jakaa?